

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická

Diplomová práce

2016

Kristýna Perausová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra hudební kultury

**Jakub Jan Ryba – skladatel, sběratel
písní a pedagog**

Kristýna Perausová

Specializace v pedagogice, obor učitelství hudební výchovy pro základní školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marie SLAVÍKOVÁ, CSc.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 2016

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Mé upřímné díky patří vedoucí práce doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc. za užitečné rady a ochotu kdykoli pomoci. Velmi si vážím její otevřenosti a okamžitých reakcí na mé dotazy. Velký dík patří také všem, kteří mi pomáhali získat kopii sbírky „Dar pilné mládeži“. Neméně děkuji těm, co se jakýmkoli způsobem podíleli na přípravě nebo realizaci hudebního vystoupení.

OBSAH

1	ÚVOD.....	3
2	CHARAKTERISTIKA období života J. J. RYBY.....	5
	2.1 Základní znaky období.....	5
	2.2 Školství v době Rybova života.....	6
3	Život Jakuba Jana Ryby.....	11
	3.1 Průběh Rybova života.....	11
	3.2 Okolnosti Rybova úmrtí.....	17
4	RYBOVA HUDEBNÍ DRÁHA.....	21
	4.1 Rybovy hudební začátky a vzdělávání.....	21
	4.2 Rybova tvorba v Rožmitálu pod Třemšínem.....	25
	4.3 Rybova hudební díla.....	27
5	Jakub Jan Ryba Jako Pedagog.....	32
	5.1 Snahy o organizační a výchovné změny ve škole.....	32
	5.2 Rybův důraz na didaktické zásady ve vyučování.....	34
6	Sběratel písní.....	38
7	Využití hudebně pedagogického odkazu J. J. Ryby dnešní době (projekt).....	40
	7.1 Motivační program pro nácvik a realizaci Rybova díla.....	40
	7.1.1 Motivace prostřednictvím koncertního vystoupení.....	41
	7.1.2 Získávání členů na ZŠ a ZUŠ.....	41
	7.1.3 Motivační aktivita na kroužku dramatické výchovy.....	42
	7.2 Rybova osobnost dětem a jeho dílo.....	42
	7.3 Nácvik Rybova díla „Dar pilné mládeži“.....	44
	7.4 Koncertní vystoupení.....	45
	7.5 Evaluace, dílčí závěry z projektu.....	46

8 Závěr.....	48
9 Resumé.....	50
10 Bibliografické údaje.....	51
11 Internetové zdroje.....	53
12 Seznam příloh.....	56

1 ÚVOD

Má diplomová práce je o velmi významné české osobnosti Jakubu Janu Rybovi. Toto téma je již mnohokrát zpracované. Téměř všechny zdroje jsou však zaměřeny na historiografickou faktografii. Svou diplomovou práci jsem se rozhodla koncipovat nejen faktograficky, ale obohatit ji i o praktickou stránku. Realizace praktické činnosti je popsána v sedmé kapitole s názvem „*Využití hudebně - pedagogického odkazu J. J. Ryby dnešní době*“.

Nad výběrem tématu pro diplomovou práci jsem strávila poměrně hodně času. Když se však naskytla možnost vybrat si téma Jakub Jan Ryba, rozhodla jsem se pro něj okamžitě. Ryba je proslaven především jeho hudební a pedagogickou činností. Známý je také dílem „*Česká mše vánoční*“. Všechny tyto oblasti se mé osoby nějakým způsobem dotýkají. Již nějaký čas pracuji s dětmi. Jedna z mých pedagogických náplní je také hudební činnost, kde je vždy velkým přínosem jakákoli vhodná a použitelná inspirace. V dílech týkajících se Jakuba Jana Ryby je nesčetné množství nápadů a zkušeností, které jistě obohatí mou praxi. Cílem mé diplomové práce je tedy hledání inspirace pro mou hudebně pedagogickou činnost studováním potřebné literatury. Další důvod, kterým jsem byla inspirována ke zpracovávání tohoto tématu, byla ona zmíněná „*Česká mše vánoční*“ a celková Rybova činnost v církevní oblasti. Mezi mé velké koníčky patří hra na varhany a každoroční nácvik a realizace zmiňované Rybovy mše. Každý rok obdivuji velkolepost tohoto díla, bez kterého si již nedokáži představit krásu půlnoční mše. Velmi inspirativní pro mě bylo také nedávné 250. výročí Rybova narození. Na jeho počest se konalo mnoho aktivit. Zúčastnila jsem se několika koncertů, které mě naplnily nevšedním zážitkem. Těchto několik skutečností mě utvrdilo v myšlence zvolit si téma mé diplomové práce Jakub Jan Ryba – skladatel, sběratel písní a pedagog.

Na začátku práce se zmíním o období života Jakuba Jana Ryby. Tuto kapitolu považuji za nezbytnou součást diplomové práce. Dobové souvislosti mohou objasnit či

doplnit případné nejasnosti v následujících kapitolách týkajících se Rybova života. Následující kapitolu věnuji Rybově životu. Za velmi smutné a zároveň přitažlivé téma považuji Rybovu smrt. Problematice této smrti věnuji jednu podkapitolu mé diplomové práce. Zároveň chci zkoumat jednotlivé Rybovy životní etapy, příhody, díla, názory a hledat případné souvislosti s tím, proč jeho život skončil onou tragickou událostí. Dále se zaměřím na skladatelův přínos v oblasti pedagogické a hudební.

Výše jsem zmiňovala praktickou činnost, kterou popisuji v sedmé kapitole. Ta spočívá v nácviku jednoho z děl Jakuba Jana Ryby. Za nejvhodnější k realizaci považuji sbírku „*Dar pilné mládeži*“, která obsahuje poměrně lehké a příjemné písně s doprovodem piana. Jelikož byla tato sbírka vydána roku 1829, počítám přirozeně s její omezenou dostupností. Přesto se pokusím využít veškerých možností a získat notové záznamy. Další komplikací, která může nastat, je případný nedostatek členů pro realizaci zmíněné aktivity. Nácvik písní a následnou realizaci v podobě koncertního vystoupení chci provést v rámci programu DDM Kaplice, za dobrovolné účasti členů. Proto považuji za nutnou součást aktivity motivační činnost, jejímž úkolem bude získat potřebné členy. Realizaci motivační činnosti zmíním podrobněji v podkapitole „*Motivační program pro nácvik a realizaci Rybova díla*“. Po seskupení vhodných členů pro uskutečnění hudební produkce provedu další krok. Tím bude realizace seznamovací hodiny, jejímž cílem je seznámit členy s osobností Jakuba Jana Ryby a hudební aktivitou, která členy čeká, včetně vzájemného seznámení členů. Další setkání budou již za účelem nácviku písní. Svou praktickou činnost završím realizací koncertního vystoupení a následnou evaluací.

2 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ ŽIVOTA J. J. RYBY

2.1 Základní znaky období

V této době bylo evropské myšlení značně ovlivněno intelektuálním hnutím ovlivňujícím oblast filosofickou, kulturní, politickou, ale i literární a uměleckou. Toto hnutí, které se snažilo například o povznesení člověka a zlepšení jeho životních podmínek, je nazýváno jako osvícenství. Kolébkou osvícenství je Francie. Osvícenecké myšlenky vycházely z přesvědčení, že by měl člověk klást větší důraz na víru ve vlastní rozum než na víru v Boha. Toto intelektuální hnutí se snaží vnuknout myšlenku, že není smyslem života pouze posmrtná spása, jak bylo hlášáno dříve, ale velkým smyslem je také důstojný život na Zemi. Snaží se také odstranit pověry a přežitky, kterými byla dřívější doba obklopována.¹ Svě názory opírali osvícenci o vědecké objevy zejména v přírodních vědách. U člověka byla vyzdvižována tolerance. Objevovala se kritika církve za její nesnášenlivost, zpátečnictví a netolerantnost. V tomto období spatřujeme tedy pokrok ve vzdělání a ve vědě. Osvícenci se snažili, jak jsem již výše zmiňovala, prosadit toleranci. Z tohoto důvodu odsuzovali absolutistickou vládu. Vystupovali velmi ostře proti tomuto způsobu vlády.² Za ctnost je považována například střídmost, pravda, řád a vyrovnanost.

Pro umění této doby byla vzorem antika. Dokonalosti ve svých dílech měli umělci dosáhnout pevně stanovenými estetickými pravidly a předpisy. V architektuře se mnohé značně změnilo. Budovy měly zpravidla obdélníkový půdorys, přísným pravidlům byly podřizovány i parky a zahrady (geometricky přesné, souměrné; keře a stromy byly sestřihovány do geometrických obrazců - tzv. francouzský park.)³ V sochařství se navrací

---

1 NOVOTNÝ, M. *Děti státu. Školství v českých zemích mezi reformou a tradicí*. In *Post tenebras spero lucem: duchovní tvář českého a moravského osvícenství*. Praha: Casablanca, 2008, s. 148.

2 ČAPKA, František. *Dějepis 8: od r. 1648 do r. 1918 : učebnice pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2003, s. 179. ISBN 80-7183-305-3.

3 Dějiny umění [online]. [cit. 2.2.2016]. Dostupné z: <http://dejinyumeni.euweb.cz/KLASICISMUS.HTML>

k neosobní kráse antických vzorů. Malířství se vyznačuje historickými náměty, ale i dobovými portréty a krajinou s architektonickým pozadím. Důraz je kladen především na kresbu. Literatura představovala v osvícenství dva základní typy. Prvním typem byla nízká – určená nižším vrstvám, kde směly vystupovat lidové postavy (komedie, bajka, satira), a druhým typem byla literatura vysoká (tragédie ze života vyšších vrstev, óda, epos).⁴ Hudba se vyznačovala průhlednou melodikou, homofonním vedením hlasů, jasným členěním hudebního tématu, přehledností hudební formy, oblibou komorní hudby – zejména smyčcového kvarteta. Začaly se objevovat nové hudební formy – cyklická sonáta, symfonie, umělci se nechávali inspirovat lidovou tvořivostí.⁵

2.2 Školství v době Rybova života

V 1. polovině 18. století bylo školství na velmi nízké úrovni. Za tímto problémem stála třicetiletá válka, násilná rekatolizace a pobělohorský útlak. Tyto problémy ovlivnily nejen školství, ale i kulturní život. Mnoho umělců a vzdělaných lidí odcházelo do zahraničí, kde byly lepší podmínky. Z důvodu nedostatku vzdělaných pedagogů a učebních pomůcek školství výrazně upadalo. Stále kritičtější a negativní vývoj vyžadoval reformy.⁶ Ty přišly za vlády Marie Terezie (1740 – 1780) a následně za vlády jejího syna Josefa II. (1780 – 1790). V této době nastalo mnoho změn jak po ekonomické, tak i po společenské stránce. Církevní moc byla oslabena díky absolutistickému režimu. Díky němu měl rakouský panovník mnohem větší moc, kterou využil pro reorganizaci celé monarchie. Byly zlepšeny sociální podmínky obyvatelstva. Také se díky této situaci zlepšily podmínky v oblasti kulturní a průmyslové. Životní podmínky obyvatelstva zaznamenaly velký vzrůst.⁷

---

4 *Klasicismus, preromantismus, osvícenství* [online]. [cit. 2.2.2016]. Dostupné z: <http://www.stredoskolskaliteratura.kvalitne.cz/index.php?clanek=klasicismus-preromantismus-osvicenstvi>

5 CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003. ISBN 80-7235-219-9.

6 ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 1981, s. 76.

7 ŠTVERÁK, V. a MRZENA, J. Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 10–11.

Školský systém byl za Marie Terezie kompletně upraven – reformou školství. Tato změna nastala jak u základních institucí, tak i u vysokých škol. Roku 1759 vznikla komise ve Vídni, která měla za úkol řídit veškeré navržené změny ve školství.⁸ V komisi stál vídeňský arcibiskup Migazii a místopředseda Gerhard van Swieten. Pod tuto komisi spadaly zemské studijní komise. Obě zřízení byla jakousi základnou pro organizaci reformy. Školská dvorní komise původně spadala do oddělení direktoria. Za nějaký čas však byla přesunuta do oddělení české a rakouské dvorské kanceláře. V roce 1774 začala tuto instituci řídit sama panovnice.⁹ V roce 1771 vznikla první základní a reálná škola. Ta byla určena pro děti od 8 do 14 let. Roku 1774 byl vytvořen školský řád, jehož vzorem byl řád pruský. Tvorbu všeobecného školského řádu dostal na starost opat, pedagog a přední tvůrce reformy Jan Ignác Felbiger. Vytvořením tohoto všeobecného školského řádu byly výrazně ovlivněny dějiny školství. Řád obsahoval mimo jiné povinnou školní docházku a upravoval strukturu základních škol.

V té době byly tři typy základních škol. Rozdělovaly se na triviální, hlavní a normální.¹⁰ Triviální školy byly zřizovány při farách. Učilo se zde čtení, počítání, psaní a také náboženství. Dohled nad dětmi měl udržovat v triviálních školách farář. Co se týká administrativy a hospodářské stránky školy, měl ji zastávat školní dozorce, kterým byl většinou bohatý rolník. Hlavou škol pro celý okres byl vikář nebo děkan. Ten měl za úkol informovat o dění správu zemské studijní komise, která dohlížela na dodržování školního řádu. Také se účastnila zkoušek, volila dozorce v okresech a vydávala učitelům dekrety. V krajských městech byly vytvářeny školy hlavní. Obsah výuky se nijak zvláště nelišil od škol triviálních. V hlavních školách se vyučovala ještě navíc geometrie a také základy latiny. Hlavní náplní těchto škol byla příprava dětí na práci v zemědělství a řemeslech. V zemských městech byly školy normální. Předměty, které se zde vyučovaly, byly totožné s předměty vyučovanými na škole hlavní. Lišily si pouze tím, že výuka byla zaměřena více do hloubky. Tyto školy měly děti připravit na gymnaziální studium.¹¹

---

8 ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 1981, s. 78 -80.

9 HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 147.

10 ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 1981, s. 78 -80.

11 HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 147.

Velmi důležitou součástí vzdělávacího systému Marie Terezie bylo odborné školství. Začaly vznikat akademie. V roce 1752 vznikla orientální akademie a 1754 vojenská akademie, která se nacházela ve Vídni. Vznikaly také školy jako například inženýrská, hornická nebo první reálná obchodní akademie.¹² V této době se ve společnosti kladl velký důraz na prestiž armády. Bylo tedy zapotřebí zvyšovat kvalitu a profesionalitu studentů i v této oblasti. Vojenské znalosti a dovednosti získávali studenti na vojenské akademii ve Vídni nebo v první dělostřelecké škole v Českých Budějovicích. Neustále kladený důraz na odbornost a znalosti způsobil, že zásluhy a nadání byly více ctěny než urozenost a společenský stav.¹³

Zavedení školní povinnosti mělo z počátku jeden nedostatek. Netrvalo na pravidelné celoroční docházce. Pro děti z venkova byla pravidelná školní docházka na takové vzdělávací úrovni nemyslitelná, protože děti musely pomáhat se zemědělskými pracemi, aby se rodiny užívaly. V těchto případech se jim vycházelo vstříc. Do školy chodily převážně v zimě, kdy nebylo tolik práce venku. Přesto se panovnice snažila, aby byla reforma pravidelné školní docházky prosazena.¹⁴ Tuto zoufalou situaci na vesnicích se snažila Marie Terezie vyřešit tím, že do vesnických škol zavedla předení, pletení, ovocnářství, včelařství a další praktické činnosti. Prostřednictvím této výuky se děti měly naučit vážit si své práce a zachránit se před nouzí.¹⁵

Po Marii Terezií začal vládnout její syn Josef II., a to roku 1780. Jakmile se dostal k moci, navázal v tomto ohledu na svou matku a začal nastolovat reformy. Hned první rok vydal 6000 nařízení, reformních výnosů a patentů. Nejdůležitější patent byl nazván Toleranční patent. Obsahoval nařízení k toleranci náboženského vyznání a ke svobodě víry. Díky tomu se zlepšilo postavení židů, kteří měli za jeho matky Marie velmi nízké postavení a byli diskriminováni. Velmi významný a průlomový byl také výnos, který vznikl 1781 a usiloval o zrušení nevolnictví.¹⁶ „*Poddaní jím získali právo uzavírat*

---

12 ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 1981, s. 77.

13 FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II.: (nejen v českých a moravských zemích)*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2005. s. 55 – 56. ISBN 80-7268-337-3.

14 VÁŇOVÁ, R. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. s. 34.

15 SOMR, Miroslav. *Dějiny školy a pedagogiky*. V Českých Budějovicích: Pedagogická fakulta, 1979, s. 67.

16 HORA-HOŘEJŠ, PETR: *Toulky českou minulostí, Šestý díl*, Baronet & Via Facti, Praha 1997. Str. 94.

manželství bez souhlasu vrchnosti, mohli se svobodně stěhovat, odcházet na řemeslo, na studia a do manufaktur mimo hranice panství.“¹⁷ Josef II. také vydával velké množství omezení, která oslabovala církevní moc. Kupříkladu rušil řády a kláštery, které byly dle jeho názoru zbytečné. Jeho reformní zásahy se objevovaly v mnoha oblastech. Zasahovaly do sféry církevní, školské, bezpečnostní, ale i státní správy. Josef II. byl na jedné straně oblíbeným císařem, ale na druhé straně některými ze svých rozhodnutí, jež komplikovala mnohým lidem život, svou osobu poškodil.¹⁸

Ve školství měl velký význam již zmiňovaný toleranční patent. Díky tomuto patentu dostali možnost vzdělávat se ve státních školách nekatolíci i židé. Výuka katolického náboženství zůstala povinným předmětem. To však neznamenovalo omezení nekatolíků a židů. Josef II. prosazoval germanizaci, což poznamenalo i školství. Rok po nástupu Josefa II. na trůn se začalo ve všech třídách na gymnáziích učit německým jazykem. Změna také nastala ve financování škol. Panovník zavedl placení školného nejprve na gymnáziích a později i na univerzitách. Kvůli tomuto ustanovení se výrazně zmenšil počet žáků. Josef II. snížil mnohým univerzitám status na lycea a nechal pouze univerzitu ve Vídni, Praze a ve Lvově. Nejvíce pozornosti věnoval fakultám zdravotnickým. Založil dokonce novou akademii jménem Josefina, kde probíhala specializovaná výuka lékařství určena pro vojenské chirurgy. Josef II. se snažil udržet vysokou úroveň školství tím, že založil novou funkci krajských školních komisařů. Nechal je odborně přezkoušet a ti, kteří uspěli, měli dohlížet na dění ve školách.¹⁹

Zmíněná germanizace velmi rychle postupovala. Josef II. zavedl postupně téměř všude němčinu. Ve školách probíhalo přijímací řízení v němčině a do škol se přijímali pouze pedagogové, kteří ovládali výborně německý jazyk. České území bylo velmi rychle poněmčováno. V této době se začali bouřit čeští vlastenci, kteří se snažili hájit český jazyk.

ISBN 80-7217-039-6.

17 *Patent o zrušení nevolnictví* [online]. [cit.8.2.2016]. Dostupné z: http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=71022&s_lang=2&detail=1

18 FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II.: (nejen v českých a moravských zemích)*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2005, s 115 – 141. ISBN 80-7268-337-3.

19 ŠTVERÁK, V. a MRZENA, J. *Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 79 – 91.

²⁰ Významným krokem pro obnovení českého jazyka bylo založení stolice českého jazyka a literatury na Filosofické fakultě pražské univerzity. ²¹

---

20 ŠTVERÁK, V. a MRZENA, J. *Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 83 – 84.

21 ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 1981, s. 94.

3 ŽIVOT JAKUBA JANA RYBY

3.1 Průběh Rybova života

V úvodu této kapitoly se chci zmínit o jménu této významné osobnosti. Mnozí z nás ani nevědí, jaké je správné jméno zmiňovaného skladatele. Je tedy důležité tuto skutečnost zmínit hned na začátku. Ryba byl pokřtěn jmény Jakub Šimon. Z počátku používal pouze své první jméno, tedy Jakub. Takto ho oslovovali i jeho blízcí. Nám známé druhé jméno, tedy Jan, začal používat až v Rožmitálu pod Třemšínem. Není však jasný původ tohoto jména. Někteří badatelé se domnívají, že je to jméno bířmovací, někteří si myslí, že ho převzal po svém otci, který byl pokřtěn právě Jakub Jan. Bířmovací matriky se však bohužel nedochovaly, tudíž původ druhého jména nelze s jistotou určit.²² Kromě Rybova jména se také často polemizuje o jeho vzhledu. Jak vypadal Ryba, je pro nás částečným tajemstvím. Nikdo s jistotou nezná jeho podobu. Nedochovaly se žádné dokumenty, které by Rybův vzhled zachycovaly. Jeho nejznámější podobizna, která je fiktivní, vznikla 80 let po jeho smrti.²³ Domníváme se, že si nechával na tváři plnovous. V té době nosili muži vyholenou tvář, ale Ryba se s jeho vzhledem údajně vymykal společnosti.²⁴

Tento významný muž se narodil 26. 10. 1765 v Přešticích. Jeho otec byl venkovský muzikant. Jmenoval se Jakub Jan Ryba. Jeho matka se jmenovala Rosalie, za svobodna Karníková. Jakub Jan Ryba byl ze šesti dětí. Narodil se po svém bratru Janu Václavovi jako druhorozené dítě. Prvorozený bratr velmi brzy zemřel. Ve svém rodném městě přijal Ryba křest a bířmování. Pěkné dětství prožíval v Přešticích u svých prarodičů.²⁵ Prarodiče

22 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 8.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/rybovojmenoapodoba>

23 *Plzeňský deník* [online]. [cit. 11.2.2016] Dostupné z: http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/pred-250-se-narodil-jakub-jan-ryba-otec-ceske-mse-vanocni-20151026.html

24 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 11.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/rybovojmenoapodoba>

25 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005, s. 2-3. ISBN 80-7050-476-5.

Jan Karník a Marie svého vnuka milovali. Velmi kladně ovlivňovali jeho výchovu. Jakub Jan Ryba udržoval osobní kontakt i s dalšími příbuznými z matčiny strany, kteří bydleli v Přešticích. Pocházel z velmi chudých poměrů. Jeho otec byl mírný, vlídný a neprůbojný. Celý život pracoval jako podučitel. Přesto, že si mohl se svými znalostmi a dovednostmi dovolit vyšší post, smířil se s tímto povoláním a nijak zvláště neusiloval o povýšení. Jeho plat byl velmi nízký, a proto trpěla Rybova rodina nedostatkem financí.²⁶

V roce 1770 nastala pro Jakuba Jana Rybu první těžká změna. Kvůli povolání jeho otce na místo varhaníka do Nepomuku se musela celá rodina přestěhovat. Mladý Ryba to velmi těžce nesl, protože to pro něj znamenalo odloučení od jeho milovaných prarodičů. Jediná světlá stránka na celé této situaci byla ta, že v Nepomuku žil Rybův druhý dědeček z otcovy strany. Díky tomu nebylo Rybovi toto místo úplně cizí. V době, kdy se Rybova rodina přestěhovala, nastala velmi složitá životní situace. V zemi zavládl hlad, nemoci, bída a morová epidemie. To ještě ztížilo Rybův pobyt v Nepomuku, kde byla situace obzvláště složitá. Nic však Jakubu Janu Rybovi nezabránilo v jeho lásce k hudbě.

V sedmi letech se začal vzdělávat ve škole. To mu však nepřinášelo takové uspokojení, jako učení doma s otcem. Ke škole měl totiž nepřilíživý vztah. Své pocity ze školy lze vyčíst ve veršovaném dopise, který Ryba psal svému příteli v listopadu 1806.²⁷

*„Do školy mne vedl otec,
Jížto vzhled byl jak psí kotec,
Zdi co komín vyhlížely –
Sem tam v úhlech houby zely:
Půda z cihel vybortěna
Husím trusem vydlážděna*

*To mně nešlo věru k duhu,
Zvlášť když nebyl den bez pruhu.*

26 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba*. Státní hudební vydavatelství, Praha 1963, s. 1 – 2.

27 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba*. Státní hudební vydavatelství, Praha 1963, s. 9 – 12.

*Neb pak kantor, příjmením Strejček,
na mne byl co dravý sejček;
Ctil mne stále: Hloupým Kubou,
Troubou, mezkem, býčí hubou...*²⁸

Škola působila na Jakuba Jana Rybu skutečně negativním dojmem. Špatný vliv na něj mělo jak školní prostředí, tak i vyučující. Když kantor zjistil, jak je hoch nadaný a nečiní mu problém ani čistý zpěv z listu, snažil se ho mást alespoň doprovodem. Ve své pozdější pedagogické činnosti se Jakub Jan Ryba snažil maximálně vyvarovat a předejít negativům školního institutu. Kvůli jeho deprimujícímu zážitku dělal později vše pro to, aby tento špatný stav napravil. Výše zmiňovaný dopis byl psán prostou veršovanou formou, což bylo u Jakuba Jana Ryby časté. Napsal totiž za svůj život velké množství krátkých veršovaných aforismů.²⁹ („*Aforismus - stručný vtipný výrok, průpověď, též jako krátká literární forma reflexivního a satirického rázu, užívající protikladu (antiteze), ironie.*“)³⁰ Jak již bylo zmíněno, Ryba se mnohem raději učil s jeho otcem, který ho trpělivě vyučoval v domácím prostředí. Tvořil v synově nitru stále větší lásku k hudbě a předával mu své zkušenosti a dovednosti. Od devíti let zpíval malý chlapec v nepomuckém kostelním sboru. V Nepomuku se také nechával učit od místního kaplana latinu, řečtinu a němčinu. Jeho plánem pro další studium bylo totiž gymnázium. Intenzivně se věnoval hře na různé hudební nástroje (viz. v další kapitole), volný čas trávil především četbou a kompozicí. Četl obzvláště rád cestopisy a také církevní dějiny.³¹

Rok 1780 odstartoval další etapu Rybova života v Praze. Zde úspěšně vystudoval v němčině novoměstské piaristické gymnázium. Piaristické školství mělo mnoho kladných rysů. Jedním z pozitiv bylo elementární vyučování, čtení a psaní. Dalšími klady bylo například vedení žáků ke slušnému a zdvořilému vystupování a čistotě oděvu. Tyto nabyté

---

28 *TOTEM* [online]. [cit.13.2.2016]. Dostupné z: <http://www.totem.cz/enda.php?a=323112>

29 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba*. Státní hudební vydavatelství, Praha 1963, s. 235 – 236.

30 *Slovník cizích slov* [online]. [cit.13.2.2016]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/aforizmus-aforizmus>

31 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem : Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005, s. 6 – 7 a 21 – 22. ISBN 80-7050-476-5.

znalosti a dovednosti uplatňoval Ryba ve své pozdější pedagogické praxi. Praha mu nabízela mnoho možností, kterých se snažil maximálně využít pro obohacení a rozvíjení své osobnosti. Po hudební stránce výrazně vynikal nad svými vrstevníky. Přivydělával si kompozicí, které se mimo jiné také věnoval. Přes nesčetné množství Rybových aktivit a koníčků zvládal studium výborně a byl považován za pilného studenta. Docházel v Praze také do bývalého jezuitského semináře Sv. Václava, což bylo významné hudební učiliště.³²

Po čtyřech letech pobytu v Praze, tedy rokem 1784, přichází pro již mladého muže méně šťastné období. Jakub Jan Ryba stoupal díky svému neobyčejnému talentu stále výše a jeho budoucnost vypadala velmi nadějně. To se bohužel změnilo poté, co musel odejít do Nepomuku, kde měl dělat pedagoga. Kvůli tomuto místu si udělal kurz v pražské normální škole v Karmelitánské ulici. V dubnu 1785 kurz úspěšně dokončil a získal atestaci pro výuku na farních školách. Místo pedagoga v Nepomuku však nakonec nedostal. Po nějaké době onemocněl jeho otec a mladý Ryba ho po dobu nemoci zastupoval.

Když se Rybův otec uzdravil, rozhodl se Jakub Jan Ryba k přesunutí do Mníšku, kde měl zastávat funkci školního pomocníka. V té době však zemřela jeho matka a on následně poté onemocněl. Šest týdnů trpěl velmi vysokými horečkami, které mu způsobovaly dokonce halucinogenní stavy. Když se uzdravil, vydal se do Mníšku. Bylo to roku 1786. Odtud měl lepší možnosti pro dojíždění do Prahy. Zde však působil pouhých 17 měsíců a poté nastoupil do Rožmitálu pod Třemšínem místo učitele Ondřeje Poddaného. Ondřej Poddaný svou práci nemohl ze zdravotních důvodů dále provádět, proto za něj Ryba nastoupil ve svých 22 letech jako pomocný učitel a regenschori. To se stalo 1. února 1788. Po půl roce od nástupu získal definitivní dekret a na tomto místě v Rožmitálu pod Třemšínem zůstal již po celý svůj život. Působil zde tedy 27 let.³³

*„Rožmitál pod Třemšínem, působiště Jakuba Jana Ryby, je město zasazené do překrásného údolí pod brdskými vrchy, s nádhernými lesy a rybníky“*³⁴ V době, kdy Ryba v Rožmitálu působil, se ve východní části města rozmáhalo zemědělství. Západní část

---

32 *Jakub Jan Ryba* [online]. [cit. 18.2.2016]. Dostupné z: <http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/Ryba.htm>

33 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem : Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005, s. 25 - 32. ISBN 80-7050-476-5.

34 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 18.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/romital-pod-teminem>

města byla i průmyslová. Našli bychom zde například slévárny nebo válcovny. Ve městě byla provozována také rozmanitá řemesla a povolání (cvokař, městský syndik, písař, felčar). Při příchodu mladého učitele mělo městečko 3962 obyvatel. Zdravotní a hygienické podmínky byly tehdy na velmi špatné úrovni. Umíralo zde velké množství dětí, protože se vyskytovaly a šířily především nakažlivé nemoci. Mnoho lidí pracovalo v železářských dílnách a v lese. Zde byly velmi těžké a nebezpečné podmínky pro práci, proto se často vyskytovala velmi vážná i smrtelná zranění.

Jakub Jan Ryba vykonával relativně bezpečné, ale vzhledem k podmínkám náročné povolání, prostřednictvím kterého se seznámil s velkým množstvím lidí. V Rožmitálské škole postavené na konci 17. století bylo pouze jedno patro, kde se rozkládaly dvě třídy. Tyto prostory měly pojmut 300 dětí. Součástí byl ještě učitelský byt. Třídy byly v havarijním stavu. Zatékalo do nich a kapacita byla nedostačující i přes to, že do školy chodilo ze 300 dětí pouze okolo 67. Počet přítomných se zvýšil s příchodem mladého učitele. Velmi špatné podmínky ve škole nebyly vyhovující ani pro děti, ani pro pedagogy. Rybův školní byt byl však v ještě horším stavu než třídy. Tvořily ho dvě tmavé místnosti a místo sklepa zde byla pouze díra zakrytá prkny. Špatný stav bytu nutil mladého učitele spát ve třídě nebo na půdě za komínem, kam se uchýloval raději. Velké nedostatky objevil Jakub Jan Ryba i v řízení školy, kde chyběl vyučovací řád, kniha patentů, seznam školních dětí aj.³⁵ Rybovy začátky v Rožmitálu byly skutečně těžké.

Snažil se pozvednout velmi špatnou úroveň tamější školy, která byla způsobena mimo jiné i předchozím kantorem Ondřejem Poddaným. Dle Rybova názoru byl Ondřej Poddaný dobrým hudebníkem, ale špatným učitelem. Výsledky jeho pedagogického působení byly, jak jsem již výše zmiňovala, špatné. Poddaný neměl, jak vyšlo 21. května 1788 při školním konání inspekce, dokonce ani žádné vysvědčení učitelské způsobilosti. Tuto funkci tedy zastával neoprávněně.³⁶ Jakub Jan Ryba se snažil nejen o napravení interiéru a exteriéru školy, ale především se věnoval dětem. Protože zjistil, že mnohé děti jsou vzdorovité, svévolné a značně nevychované, snažil se o nápravu v chování dětí. Snažil

---

35 RYBA, J. J. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 41 – 48. Edice pedagogických pramenů.

36 *Český rozhlas* [online]. [cit.22.2.2016]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/special/jakub-jan-ryba-ucitel-ktery-chtel-vzdelavat-srdce>

se o to, aby si děti zažily morální pravidla při vyučování. Vyžadoval po nich pozorné sledování výkladu, hlášení se při výuce a následné čekání na vyvolání. Též vyžadoval jasnou a srozumitelnou mluvu. Snažil se také o to, aby děti při výuce používaly německý jazyk. Přes jeho lásku k české zemi a hluboké vlastenectví si byl vědom toho, že německý jazyk je pro děti v té době nezbytný. Německý jazyk byl dokonce uveden ve školních předpisech, které se snažil Jakub Jan Ryba dodržovat a respektovat. Kvůli mnohým jeho změnám, které se snažil zavést, se dostával do sporů s některými rodiči. Našli se rodiče, kteří měli pocit, že mladý učitel chce po jejich dětech zbytečně příliš mnoho učiva a že jeho změny jsou zbytečné. Velkou podporou v těchto těžkých situacích pro něj byla rodina.

Ryba se oženil 26. července 1790 s osmnáctiletou Annou Láglerovou. Jeho žena byla dcera rožmitálského purkrabího.³⁷ Narodilo se jim celkem 13 dětí. První dva synové Ambrož Jakub a Jakub Josef zemřeli jako děti. Smrt prvního syna způsobila jakási „boule v krku“ a druhý syn zemřel na spálu. Třetí syn Josef Jakub Jan Arnošt vystudoval filosofii a medicínu. Stal se mimo jiné děkanem lékařské fakulty Karlo-Ferdinandovy university v Praze. Čtvrtý syn se jmenoval Vilém Josef Alexander Prosper. Byl vzdělaný a do jisté míry schopný. Jeho život však poznamenala bohémská nezkrotná povaha. Zemřel na tyfus. Pátým potomkem byla první dcera Terezie Kateřina Anna, která však zemřela na neštovice. Šestým byl Václav Jakub Prosper, povoláním knihkupec. Zařídil si v dnešní Karlově ulici na Starém Městě Umělecký závod. Sedmé dítě, dcera Anna Terezie zemřela. Osmé, Filipina Terezie Anna se provdala za správce arcibiskupského velkostatku. Devátým potomkem byla Marie Rozalie Anna, vdaná za lesníka v hraběcích službách. Desátým byl František Jakub Januar, který zemřel v den svého narození. Jedenáctá byla dcera Klementina Anna, která se provdala za lesníkova bratra. O předposledním potomkovi, Jakubu Janu Filipovi, nejsou dochovány téměř žádné informace. Posledním potomkem byla dcera Anna, která se kvůli nešťastnému pádu matky narodila mrtvá. Ze sedmi dětí Jakuba Jana Ryby, které se dožily dospělosti, založily rodiny pouze čtyři.³⁸ Ryba se snažil být příkladným otcem. Ke svým dětem se choval přívětivě a přátelsky. Byl spravedlivý a nerozmazloval je.

---

37 BERKOVEC, Jiří. *Jakub Jan Ryba*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1995. Musica. ISBN 80-85787-97-0.

38 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 22.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/rodokmen>

V letech 1796 – 1809 se dostalo Rybovi uznání jak od školních inspektorů, tak od hospodářského ředitele a městského úřadu. V jeho práci byl v těchto letech značně podporován. V tomto období vytvořil nejvíce spisovatelských děl a jeho učitelská a skladatelská dráha byla na vrcholu. Velmi důležitým byl rok 1796, kdy bylo poprvé představeno Rybovo vrcholné dílo, díky kterému se zapsal do paměti lidí. Tento skvost, o kterém se ještě zmíním, nese název Česká mše vánoční. Rok 1809 však přinesl opět životní komplikaci. Byl zvolen nový hospodářský ředitel, kterému byl Jakub Jan Ryba značně nesympatický. Ryba znal dokonale svá práva a povinnosti, měl nastudované veškeré předpisy a byl si vědom, na co má, či nemá nárok. Měl vlastenecké smýšlení, byl velmi inteligentní a schopný jednat s úřady. To zřejmě vyvolávalo u nového hospodářského ředitele závist. Začal Rybu šikanovat, škodit mu různými způsoby a ponižovat ho. Ubíral mu na dodávkách dřeva a obilí, psal na něj stížnosti, že nedodrží dobu vyučovacích hodin, a dělal mu různé další problémy. Takto mu znepríjemňoval život až do úplného konce.³⁹

3.2 Okolnosti Rybova úmrtí

Důvody Rybovy smrti jsou tématem mnoha autorů. Svůj názor na věc vyjádřím v závěru mé diplomové práce. Velmi zajímavé názory uvádí ve svém díle Němeček. Zmiňuje zde leden 1812, kdy se Ryba dozvěděl, že byl zřízen penzijní fond pro vdovy a sirotky po zesnulých pedagozích. Jeho rodina byla ve velmi špatné životní situaci, a proto je možné, že případná pomoc rodině z penzijního fondu vzbudila v Rybovi myšlenku smrti.

Ryba byl výborným pedagogem a jeho zápisy do školního deníku byly vždy perfektně vedeny. To dokazuje i vyznamenání pro špičkové učitele, které dostal v roce 1813. Dva roky před svou smrtí však byly jeho zápisy do školního deníku na výrazně horší úrovni. Ryba zapisoval velmi stručně, neuceleně a málo. Z otevřeného člověka se stávala stále více uzavřenější, zamyšlenější a trudnomyslnější osoba. Přestal dbát na své zdraví a stále více se věnoval práci. Přestal se dokonce zúčastňovat svého oblíbeného kroužku přátel, s kterými provozoval ve volném čase hudbu. Němeček se zmiňuje také o stále větší

---

39 BERKOVEC, Jiří. *Jakub Jan Ryba*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1995. Musica. ISBN 80-85787-97-0.

Rybově podrážděnosti, vztahovačnosti a urážlivosti. Také podotýká, že se začal úplně vyhýbat lidem, a domnívá se, že ztratil důvěru v lidské přátelství a spravedlnost. Rybův stav byl sužován také nemocí, kterou trpěl. Měl údajně hemoroidy a zácpu. Vlivem zhoršování nemoci trpěl velkými bolestmi. Jediný člověk, s kterým se stýkal a dělil o své psychické i fyzické stavy, byl jeho přítel Antonín Reiss.

V dubnu 1815 se stala další zvláštní věc. Ryba požádal o dovolenou, která mu byla povolena na 7 – 10 dní. To byla u něj naprosto výjimečná situace. Chtěl jet údajně do Prahy za svým mladším bratrem, kterého neviděl 23 let. Nikdo neví pravý důvod toho, proč chtěl za bratrem jet a zda s ním skutečně byl. 8. dubna měl mít údajně sraz se svým přítelem Antonínem. Měli se setkat u hájenky na Štěrbíně. Toto místo bylo za vesnicí Voltuší. Když Antonín dorazil na místo, našel již umírajícího Rybu, který byl podřezán břitvou. Ještě mu prý stačil ukázat knihu ležící opodál, *O nesmrtelnosti duše*.⁴⁰

V Berkovcově díle se dočítáme o novém hospodářském řediteli, jenž Rybu ničil svými zákeřnými činy. Stejně jako v Němečkově díle, je i zde zmíněna nemoc a existenční problémy. Berkovec zde také vzpomíná ztrátu víry ve spravedlnost. Kromě Rybovy změny z otevřenosti k lidem nevyčteme v Berkovcově díle žádnou výraznou proměnu.

Ryba se údajně vypravil 8. dubna 1815 do kostela Povýšení svatého Kříže, jak to bývalo jeho obvyklým zvykem. Zúčastnil se ranní mše svaté. Lidé, kteří ho zde viděli, na něm nepoznali údajně nic neobvyklého. Působil prý vyrovnaně a klidně. Po mši se delší čas neobjevil. Když se jeho nepřítomnost zdála být podezřelá, začalo se po něm pátrat. K hledání se prý připojili nakonec téměř všichni obyvatelé Rožmitálu. Ryba byl podle Berkovcových údajů nalezen 10. dubna v lese Štěrbina. Jeho tělo leželo zřejmě v hustém roští s břitvou podřezanými tepnami na krku a zápěstích. Vedle něj prý bylo nalezeno Senekovo pojednání *O klidu duševním*.

Rybův syn Arnošt se zmiňuje o večeru před otcovou smrtí. Byl prý zamyšlený a nemluvil. Pálil jakési písemnosti a byl prý dlouho vzhůru. To však rodina nepovažovala za nestandardní stav. Pro většinu lidí bylo nepochopitelné, že si tak zbožný a příkladný člověk vzal život. 14. dubna 1815 byl pohřben jako sebevrah na morním pohřebišti u Rožmitálu. Až roku 1855 se dočkal díky zásluze jeho syna Arnošta a kněze Fähnricha důstojného

---

40 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba: život a dílo*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 26 – 31.

pohřbu, kterého se zúčastnilo mnoho obyvatel Rožmitálu.⁴¹

V jiném zdroji se dočítáme opět mnoho shodných názorů s předchozími autory. „*Hudba, a především její tvorba, se stávala Rybovi důležitou duševní vzpruhou v těžkých životních situacích, utíkal se k ní jako do jiného, krásného světa, po kterém stále marně toužil. Stále se zhoršující zdravotní stav, neutuchající spory s rodiči žáků i s vrchností, pocity marnosti, zoufalství, beznaděje, podpořené četbou Senekových spisů však nakonec zvítězily nad radostí, optimismem a harmonií, které vtělil do svých skladeb, převážily i hodnoty plynoucí z jeho opravdové víry v Boha a přivedly jej až k rozhodnutí předčasně ukončit život. Rybův osud se dovršil v lesní tišině nedaleko Rožmitálu, kde si 8. 4. 1815 po vzoru Senekově podřezal břitvou hrdlo.*“⁴²

Velmi zajímavé a pravděpodobné jsou názory z dalšího zdroje. Zde je uvedeno, že kvůli nedostatku financí nemohl Ryba ani uživit svou rodinu, kterou tolik miloval. Nezbyvaly mu peníze ani na podporu svých nadaných synů ve studiu. Prý obdržel dokonce dopis z Plzně od svého syna Viléma. V dopise Vilém píše, že už celé tři dny nejedl nic víc, než kousek chleba. Toto prosté jídlo si prý musel ještě vydlužit. V dopise také píše, že mu byly odřeknuty kondice, kterými si chtěl přivydělávat. Jakub Jan Ryba musel být z tohoto stavu nešťastný, jelikož pracoval ve stále větším rozsahu a peněz se mu stejně nedostávalo a svým synům nemohl pomoci.

V tomto zdroji se také dočteme o nedávném objevu nenápadného, německy psaného protokolu. Ten obsahoval předběžný rozpočet k opravě rožmitálských varhan. Protokol byl nalezen v příbramském státním okresním archivu mezi dokumenty starorožmitálské fary. Byl datován 7. dubna 1815 – jeden den před smrtí Jakuba Jana Ryby. V té době byly varhany značně rozladěné a ve velmi špatném stavu. Oprava varhan však zřejmě nebyla schválena, protože protokol nebyl opatřen všemi potřebnými podpisy. To musela být pro člověka, jenž měl absolutní hudební sluch, otřesná zpráva. Představa, že bude nucen dále hrát na poškozené, rozladěné varhany ho jistě velmi negativně zasáhla.⁴³

K Rybově smrti se vyjadřuje dokonce i lékař, který se ve svém článku snaží na

41 BERKOVEC, Jiří. *Jakub Jan Ryba*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1995. Musica. ISBN 80-85787-97-0.

42 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit.28.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba>

43 *Zprávy* [online]. [cit. 28.2.2016]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/co-predchazelo-sebevrazde-jakuba-jana-ryby-fjb-/zpr_archiv.aspx?c=A081216_164824_kavarna_bos

základě dostupných informací posoudit jeho sebevraždu. Lékař podotýká, že životní události nebyly dle jeho představ. Všimá si také Rybových zápisů, kde se objevuje stále více stížností na nepřízeň osudu. Přesto, že byl věřícím člověkem, miloval díla antických filosofů. V četbě těchto děl také nalézal útěchu a únik z reality. Lékař usuzuje, že Ryba nebyl duševně úplně v pořádku. Zda se jednalo o bilanční sebevraždu (provedenou na základě předchozího bilancování, kdy člověk po dlouhém uvažování vyhodnotí situaci, v níž se nachází za již neúnosnou) nebo o patickou (mající chorobný původ, vycházející například z bludů), zůstává otázkou, kterou se snaží lékař řešit.

To, že by trpěl bludy nebo halucinacemi, není nikde uvedeno. Lékař se tedy domnívá, že byl již dlouhý čas vnitřně nespokojen. To usuzuje již z Rybovy kritiky hrubého učitele v Nepomuku, na nějž si stěžoval již v raném dětství. Kritizoval též rodiče, kteří neposílali děti pravidelně do školy. Neustálé konflikty s místním farářem a hospodářským ředitelem panství byly pro Rybu další náročnou situací. Jakub Jan Ryba byl dle názoru lékaře dlouhodobě duševně přepracovaný také především kvůli své důsledné a precizní povaze, jež se promítala ve veškeré jeho práci. Jeho dlouhodobé trápení také zvyšovala starost o zajištění rodiny. To vše dle lékaře vypovídá spíše o sebevraždě bilanční. V rozhodnutí ukončit život Rybu podpořily zřejmě i spisy antických filosofů, obzvláště Senekovo pojednání O klidu duše, které našli vedle mrtvého těla. V knize autor představuje smrt jako odpoutání od všech bolestí. Dle autora je smrt hranice, kterou naše utrpení již nepřekročí. Smrtí se dostaneme do klidu, kde jsme byli před narozením. To mohlo být motivací k ukončení života. Filosof také odsuzoval hněv. Ryba si dobře uvědomoval, že právě hněv a kritika ho provází již od mládí. To ho také dle lékaře nepodpořilo v chuti dále žít.⁴⁴

Také na začátku jeho spisovatelského díla „*Můj život a hudba*“ je zmíněn výrok, z kterého lze vycítit jakási oddanost, vyčerpanost a pesimismus: „*Osud stál vždycky proti mně! Nu, co se dá dělat!*“⁴⁵

---

44 *Medical tribune* [online]. [cit. 29.2.2016]. Dostupné z: <http://www.tribune.cz/clanek/37279-jakub-jan-ryba-ocima-lekare>

45 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem : Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005, s. 1. ISBN 80-7050-476-5.

4 RYBOVA HUDEBNÍ DRÁHA

4.1 Rybovy hudební začátky a vzdělávání

Jakuba Jana Rybu provázela hudba již od raného dětství. Již skutečně velmi brzy začala jeho hudební dráha. Vzorem a prvním učitelem hudby byl jeho otec Jakub Jan Ryba (1732–1792). Ten je znám jako hudebník, učitel, a také jeho skladatelské umění bylo obdivuhodné.⁴⁶ Ve svém životopise píše Ryba o tom, jak ho již ve čtyřech letech otec učil noty a jiné, k základnímu hudebnímu vzdělání potřebné, dovednosti. Již od malička inklinoval k houslím. Měl možnost hrát mimo houslí i na klavír a varhany, ale jeho milovaným nástrojem byly především zmiňované housle. Láska k tomuto hudebnímu nástroji u něj byla prohloubena ještě více po incidentu, který se mu stal jako malému chlapci v kostele. Byl prý jednou zaveden nějakým žákem do kostela na kůr. Nahoře se v tu dobu ocitnul pouze on a zmíněný žák. Ryba si prohlížel varhany a po chvíli sdělil žákovi, že by si na ně chtěl zahrát. Žák mu vyhověl a posadil ho za varhany. Jakub Jan Ryba popisuje, jak se snažil mačkat klapky a nic se neozývalo. Byl z toho prý rozpačitý. Až po té, co žák odběhl a začal šlapat měchy, začaly varhany pod jeho stiskem kláves vyluzovat tóny. Z chlapcova „koncertu“ však bohužel nebyl nadšen modlící se lid v dolní části kostela. Po chvíli přišel Rybův dědeček, který byl také jedním z modlících se, vzal chlapce od varhan a žákovi udělil učitelský pohlevek. Tento incident na malého chlapce zapůsobil velmi negativně. Přestal mít zájem o hru na klavír, který ho před tím zajímal, a definitivně se rozhodl pro „lásku“ k jeho starým houslím.⁴⁷

Od sedmi let se začal intenzivněji a seriózněji vzdělávat. Jak doma, tak i ve škole se věnoval pěvecké činnosti. Díky jeho obrovskému talentu a díky výbornému vedení jeho otce dělal mladý Ryba velké pokroky. Zanedlouho byl chlapec schopen zpívat čistě a bez

---

46 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba: život a dílo*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963.

47 RYBA, Jakub Jan. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, 2005. ISBN 80-7050-476-5.

chyb dokonce z listu. V devíti letech byl zařazen do druhého altu a v deseti letech do prvního.⁴⁸ Ryba byl vyučován svým otcem jak na housle, tak i na violoncello. Později si znovu oblíbil klavír a dokonce i varhany. Jeho učitelem na tyto dva hudební nástroje byl opět jeho otec, který neopomíjel ani výuku hudební teorie generálbasu. Chlapec se učil na jednom ze čtyř clavichordů, které měl jeho otec v učebně. Výuku zde mělo současně ještě několik žáků. V deseti letech se naučil generálbasu a byl schopen doprovázet za svého otce na varhany v kostele. Lidé mladého Rybu mohli slyšet například při doprovodu rorátů⁴⁹ („*Roráty jsou liturgicko – hudební formou ranní mariánské mše svaté, která se koná v adventní době. Název je odvozen od vstupního zpěvu (Introitus) čtvrté neděle adventní, který začíná slovy: "Rorate coeli desuper" (Rosu dejte shůry*“⁵⁰).

Co se týká Rybova skladatelského umu, projevil se již v jeho osmi letech. První skladba, kterou tvořil asi čtyři dny, nesla název Salve. Dílo však pro něj nebylo příliš úspěšné. Skladba byla zkrácena jeho otcem. Zbyla z ní pouze první část. I ta však byla upravena. Dílo, které psal s potěšením, chutí a radostí, pro něj ztratilo hodnotu. Ryba byl velmi zklamán a ani provedení upravené skladby v kostele mu nepřineslo žádné potěšení, ani pocit úspěchu. Kvůli tomuto zklamání zanevřel na duchovní tvorbu a začal tvořit pouze drobné skladby pro klavír.⁵¹ „*Tato nepříjemná příhoda mě odstrašovala od každé kompozice v tomto slohu, takže jsem psal ponejvíce drobné skladby pro klavír. Ze všech skladeb napsaných dětským perem nezůstalo mi bohužel nic.*“⁵²

V roce 1780 byl Jakub Jan Ryba odvezen svým strýcem Janem Vaníčkem do Prahy, kde se zúčastnil přijímacích zkoušek na piaristické gymnázium. Zde měl studovat. Vliv germanizace mu však přijímací řízení zkomplikoval. Neuměl německy, a to způsobilo jeho neúspěch v přijímacím řízení. Aby si německý jazyk osvojil, přihlásil se do piaristické normální školy – čtvrtého ročníku. O rok později již s přijímacím řízením na piaristické

---

48 KOLEKTIV AUTORŮ. *Mistři klasické hudby: život a dílo velkých skladatelů*. Praha: WillMark CZ, 2002. ISSN 1212-6160.

49 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba: život a dílo*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s 11.

50 *Církev* [online]. [cit. 3.3.2016]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/co-jsou-to-roraty/>

51 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5.

52 RYBA, J. J. *Jakub Jan Ryba o svém hudebním životě*. Vyd. 1. Překlad Irena Janáčková. Praha: Edition Č. H., 1946, s. 18.

gymnázium neměl problém.⁵³ Krásou Prahy byl okouzlen. Obzvláště ho zajímala a zaujímala hudba, která se hrála v různých pražských sálech a palácích. Při studiu se zdokonaloval ve varhanní hře, cvičil v gregoriánském chorálu a hrál ve smyčcovém kvartetu.⁵⁴ V tomto kvartetu zastával funkci violoncellisty. Svě milované housle využíval při hře na pražských kůrech a jako varhaník působil nějaký čas v kostele sv. Salvátora. Pravidelně navštěvoval chrámy U Křižovníků, sv. Michaela a malostranský kostel sv. Mikuláše. Zvláště chrám svatého Michaela ho oslovil hudbou, kterou vedl Koželuh, Praupner, Strobach a Vogel. Ryba si do chrámů nosíval poznámkovou knihu, a když ho nějaká hudební myšlenka oslovila, pečlivě si ji zaznamenal. Začal si dokonce nějaké skladby opisovat.⁵⁵ „*Kromě hudby se ale věnuje i studiu nehudebnímu, zaobírá se zejména filozofií.*“⁵⁶

Dva roky poté, co byl v Praze, tedy v roce 1782, se v něm zrodilo nadměrné nadšení pro kompozici. V tomto roce vytvořil šest kvartet. Vzorem pro tuto tvorbu mu byl skladatel Jan Křtitel Vaňhal. Jakub Jan Ryba vytvořil během velmi krátké doby, přibližně jednoho roku, velké množství hudebních děl.⁵⁷ „*V Praze složil 12 klavírních koncertů, 24 kvartety, kvintet, 4 koncerty, 8 serenád, množství menuetů a německých tanců, četné písně, zpěvohru, mši a jiné duchovní skladby.*“⁵⁸ Tyto rané studentovy skladby byly však psány bez přesného hudebního řádu. Toho si byl však vědom. Začal se tedy intenzivně vzdělávat. Studoval hudebně teoretickou literaturu a pilně se zabýval kontrapunktem. Velkou motivací pro něj bylo, že mohl teoretické dovednosti okamžitě využít v praxi. Díky svému nasazení se dokázal naučit teoretickou část nadměrně rychle a dokázal ji využívat. Rychlost jeho

---

53 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005, s. 11- 14. ISBN 80-7050-476-5.

54 Rodon [online]. [cit.3.3.2016]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/hudba/Duchovni-hudba/Ryba-Jakub-Jan-28>

55 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005, s. 14 - 18. ISBN 80-7050-476-5.

56 Rodon [online]. [cit.5.3.2016]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/hudba/Duchovni-hudba/Ryba-Jakub-Jan-28>

57 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5.

58 *Jakub Jan Ryba* [online]. [cit.5.3.2016]. Dostupné z: <http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/Ryba.htm>

komponování byla obdivuhodná.

Po krátkém čase byl seznámen díky svému kamarádovi Veselému s Páterem Leopoldem, který si nadání a činnosti mladého studenta obzvláště vážil. Některé Rybovy skladby byly díky Leopoldovi i provozovány. Leopold mu dokonce zajistil finanční odměnu. Rybovu radost však za nedlouho vystřídalo zklamání. Byl podveden svým „kamarádem“ Veselým, který zastával funkci doručovatele Rybových skladeb a výběřčího honoráře. Veselý zaměnil autorovo jméno, honorář převzal, ale začínajícímu skladateli nic nedoručil. Naštěstí vyšla pravda najevo. Pravý autor byl odhalen díky jednomu z jeho prodaných děl.⁵⁹ „Když jsem přišel do třídy, řekl mi pan profesor před celým shromážděním: „Hleďte, to je pan Peace, náš nový skladatel!“ Všichni se smáli a já také, neboť jsem o překřtění svého jména nevěděl. Nyní mi pan profesor vypravoval celou událost.“⁶⁰

Jakuba Jana Rybu také značně oslovovalo divadlo. Když přišel do Prahy, bylo zde pouze jediné divadlo – Na Starém Městě V Kotcích. Zde bylo možné zhlédnout především činohry a německé singspiely. Rok po jeho příchodu do Prahy byla otevřena druhá divadelní scéna, kde bylo možné slyšet italskou operu. Mladý student se však nemohl zpočátku kvůli svým finančním nedostatkům představení zúčastnit. Později si však začal přivydělávat hraním na kůrech, a díky tomu se dostal alespoň do třetího přízemí. Dokonce se dočkal i třetí – nejdůležitější operní scény, Nostitzova divadla naproti Karolinu. Jeho nadšení zvyšovala stavba divadla, která probíhala před jeho zraky. Kolem rostoucího divadla chodil totiž do školy. V nové operní scéně se uskutečnil poprvé v Praze Mozartův Únos ze Serailu. Jakub Jan Ryba byl tímto vystoupením ohromen. Po tomto famózním vystoupení začal Mozarta hluboce uznávat a obdivovat.

Ryba byl díky svému skladatelskému nadání stále více uznáván. Nabýval neustále větších dovedností, a v roce 1784 byl již na tak vysoké skladatelské úrovni, že byl schopen zkomponovat nokturna, kvartety, tria a jiná díla bez partitury.⁶¹ V tomto roce napsal

---

59 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5.

60 RYBA, Jakub Jan. *Jakub Jan Ryba o svém hudebním životě*. Vyd. 1. Překlad Irena Janáčková. Praha: Edition Č. H., 1946, s. 25 – 26.

61 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem : Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-

například „*dvouvěťý Koncert pro housle a orchestr F dur z r. 1784 (N neuvádí) a dvouvěťý koncert pro lesní roh Concerto in Dis a cornu (N 541), jehož orchestrální party nejsou však v úplnosti zachovány.*“⁶² V této době, kdy se mu velmi dobře dařilo; začal uvažovat nad tím, že se stane knězem a také nad odcestováním do ciziny, kde chtěl uplatňovat své umění.

„*Na nátlak rodiny však Ryba studia přerušil.*“⁶³ Jeho sny se rozplynuly. Ryba totiž obdržel dopis od svého otce z Nepomuku. Tam ho otec žádal o to, aby se ucházel o místo učitele v Nepomuku, které se uvolnilo. Jeho rodina byla totiž v tísnivé finanční situaci. Místo učitele však nedostal a znovu v něm vzplanuly naděje na plnění si svých snů. Zanedlouho onemocněl Rybův otec a mladý Ryba musel svého otce zastupovat. V Nepomuku se snažil ve volných chvílích věnovat hudební teorii. Zde také složil dvě mše, které byly provedeny na tamějším kůru. Po představení těchto mší však dostaly od místních lidí negativní odezvy. Setkal se s nepochopením a posměchem. Od té doby již Ryba pro kůr v Nepomuku nic nesložil. Zanedlouho se přesunul na krátký čas do Mníšku, kde jeho skladatelská činnost nebyla veliká. Až v Rožmitálu pod Třemšínem se dostala Rybova hudební činnost do dalších významných rozměrů.⁶⁴

4.2 Rybova tvorba v Rožmitálu pod Třemšínem

Jak jsem již výše zmiňovala, Jakub Jan Ryba působil v Rožmitálu pod Třemšínem. Zastával funkci kantora na obecní škole. Vykonával také práci regenschoriho, tedy ředitele kůru. Dalo by se říci, že to bylo Rybovo druhé zaměstnání. V té době však neměl Ryba na výběr, protože tato činnost patřila k povinnostem učitele. Aby mohl člověk vykonávat tuto práci regenschoriho, musel být výborným hudebníkem.⁶⁵ Nejen jeho zaměstnání bylo

---

5.

62 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 5.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

63 *Český rozhlas* [online]. [cit. 8.3.2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nakladatelstvi/autori/_zprava/ryba-jakub-jan-1765-1815--1430484

64 NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba: život a dílo*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s 14 – 16.

65 *Český rozhlas* [online]. [cit. 8.3.2016]. Dostupné z:

náročně. Potýkal se i s dalšími problémy (zmíním v kapitole „*Jakub Jan Ryba jako pedagog*“). K problémům se postavil obdivuhodně, a jeho píli, práci a hudbou posouval toto místo na lepší úroveň.

Díky Rybově práci regenschoriho se rozrostla jeho duchovní tvorba. Před příchodem do Rožmitálu se jí totiž příliš nevěnoval a jeho zásoba duchovních skladeb nebyla příliš velká. To však začal okamžitě napravovat a skládal po nocích církevní skladby. Je skutečně obdivuhodné a možná až těžko uvěřitelné, jak velké množství duchovních skladeb Ryba v prvních letech v Rožmitálu vytvořil. Psal malé mše, árie, moteta a mnoho dalších skladeb. Přes velké množství úkolů, které musel plnit, se však ještě dokázal zamýšlet nad chrámovou hudbou a jejími cíli. Usoudil, že duchovní hudba by měla dodat lidem více síly a naděje, vzbudit v nich pravou zbožnost, kterou budou duchovní skladby posilovat. Dále by měla hudba sloužit k tomu, aby si lidé uvědomovali, jak mocný a slavný je Bůh. Skrz hudbu by lidé měli Boha uctívat. Hudba by měla vést k tomu, že do ní vložíme celou svou duchovní bytost, lásku a všemohoucnost. Jakub Jan Ryba tedy komponoval skladby s přáním, aby lidé svou víru více duchovně prožívali.

Zajímal se také o to, kdo bude jeho skladby interpretovat.⁶⁶ „*Duchovní skladatel – uvažoval jsem dále – musí ve všem napodobit řečníka, chce – li působit na duši. Řečník, chce – li hluboce zapůsobit na mysl, musí napřed dobře znát své posluchače.*“⁶⁷ Protože byl výborným didaktikem, snažil se komponovat přiměřeně zkušenostem a dovednostem budoucích interpretů. Snažil se psát svá duchovní díla takovým způsobem, aby neodradila laiky, ale zároveň aby je vedla a posunovala výše. Díky jeho dokonalému propojení myšlenek a úvah nalezneme v jeho repertoáru mnoho obtížností i obsahem úplně odlišná díla. Ryba totiž neskládal skladby jen pro kůr v Rožmitálu, ale i pro kůry, které byly na rozdíl od tamějšího velmi vyspělé. Snažil se, aby si v jeho repertoáru našli skladby jak zdatnější, tak méně zdatnější hudebníci. Proto byly jeho duchovní skladby tolik rozmanité.

Příchod do Rožmitálu tedy velmi ovlivnil skladatelovu činnost. Velmi zajímavé je,

---

http://www.rozhlas.cz/plzen/zpravodajstvi/_zprava/rybova-vanocni-mse-zaznela-poprve-v-rozmitalu-pod-tremsinem--1567728

66 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5

67 RYBA, J. J. *Jakub Jan Ryba o svém hudebním životě*. Vyd. 1. Překlad Irena Janáčková. Praha: Edition Č. H., 1946, s. 37.

že i přes starosti a životní změny, které ho potkaly, měla díla až do jeho smrti jakýsi řád. Nikde v dílech není zřejmý žádný zlom. Rybova díla neovlivnila ani tragédie jako úmrtí dětí, či těžká situace v podobě zajištění a obživy své rodiny. Skládal své skladby podle vlastních zásad bez ohledu na okolnosti.⁶⁸ V době, kdy působil v Rožmitálu, vznikla také jeho nejslavnější, dodnes tolik hraná Česká mše vánoční.⁶⁹

4.3 Rybova hudební díla

Jakub Jan Ryba napsal za svůj život mnoho hudebních děl. Psal jak církevní, tak světskou hudbu. V knize O svém hudebním životě je uvedeno, že v letech 1782 – 1798 zkomponoval celkem 1083 skladeb. V seznamu jsou uvedeny také druhy skladeb, které tvořil a kolik kusů bylo napsáno. Největší počet je zaznamenán u kategorie děl německé tance a contra. Je zde zmíněno číslo 408. Dalšími jeho skladbami jsou menuety, dueta, tercetta, kvarteta, kvinteta, koncerty, sonaty, variace, zpěvohry a pantomimy, serenády a nočna, symfonie a písně. Z církevní tvorby je zaznamenán největší počet ofertorií s počtem 30 kusů. Kromě nich psal také litanie, Salve, Veni Sancte, arie, Sabat Mater, Almu, Regina coeli, missae graves, missae mediocres, missae solennes, missae pro defunctis, anniversarium, Pastorales, pastorely pro venkov, nešpory a české písně pro klavír.⁷⁰

Co se týká Rybových světských skladeb, jako jedny z prvních psal písně. Byly to z velké části zhudebněné texty českých obrozenců. Byl známý svým vlastenectvím a láskou k rodnému jazyku, proto jeho písně stavěl právě na těchto textech. Nejvýznamnějšími jsou pro dnešní dobu Rybovy první sbírky písní, určených především pro měšťanskou společnost. Jedná se o nejstarší sbírku z roku 1800 „*Zwölf böhmische Lieder*“ a druhou sbírku z roku 1808 „*Neue böhmische Lieder*“. O těchto dílech se ještě zmíním v kapitole „*Sběratel písní*“.

Ryba vynikal také početnou tvorbou písní pro děti. Velmi známá je jeho Dvoudílná

68 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem : Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5

69 RYBA, J. J. *Česká mše vánoční*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1973, s. 270.

70 RYBA, Jakub Jan. *Jakub Jan Ryba o svém hudebním životě*. Vyd. 1. Překlad Irena Janáčková. Praha: Edition Č. H., 1946, s. 48 – 50.

sbírka „*Dar pilné mládeži*“. Sbíрка obsahuje 12 lehkých a příjemných písní v doprovodu fortepiana. Obsahuje především didaktické písně, v nichž poslední strofy obsahují vždy nějaké ponaučení.⁷¹ Písně v této sbírce jsou tedy strofické. Rozsah každé písně je na jednu stránku. Najdeme zde krátké klavírní přehledy a dohry. Skladatel psal tuto sbírku pro děti a mládež. Dílo má tedy diatoniku i hlasový rozsah přiměřený věku. Nástrojová úprava je též psána jednoduše. Vydání této sbírky se však Ryba nedočkal. *Dar pilné mládeži* vyšel až po jeho smrti, roku 1829. Sbíрку vydal jeho syn, knihkupec a obchodník s uměleckými předměty, Václav Alexandr Prosper v Praze v Jezuitské ulici.⁷²

Jakub Jan Ryba napsal také velké množství světských skladeb. Těchto děl se však dochovalo jen velmi málo. Nedostatek dochovaných skladeb se týká především komorní tvorby. Známe jsou pouze tři duety a čtyři kvartety.⁷³ První duet s názvem „*Sonáty pro violu a violoncello*“ obsahuje nenáročné instruktivní skladby, které skládal zřejmě pro své žáky. Další dva duety se nazývaly „*Duetti per il Clavicembalo o Fortepiano con Violino solo*“, jejichž melodika je raně klasická. Najdeme zde poměrně malé intervalové kroky a pauzami přerušované fráze, rušící plynulost melodie. Z kvartet se zachovaly: „*Smyčcový kvartet a moll*“ a „*Smyčcový kvartet d moll*“. Charakteristickým znakem pro tyto kvartety je rovnoprávnost hudebních nástrojů. Dochovány byly také dva flétnové kvartety „*Kvartet C dur*“ a „*Kvartet F dur*“⁷⁴

Také symfonických děl se dochovalo velmi malé množství. Z 35 symfonií a 35 serenád se zachovala pouze jedna symfonie a jedna kasace.⁷⁵ První dochovaná symfonie nese název „*Symfonie in C major*“, která je s velkou pravděpodobností ze skladatelova mládí. Obsahuje čtyři věty a orchestrální aparát pro toto dílo není velký. Dalším dochovaným dílem je zmíněná kasace s názvem „*Cassatia in C*“, která patří k životním dílům Jakuba Jana Ryby. Byla napsána před rokem 1806 a kromě jedné věty jsou všechny

---

71 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 10.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

72 BERKOVEC, JIŘÍ: *Jakub Jan Ryba*. H & H, Praha 1995. ISBN 80-85787-97-0.

73 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 10.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

74 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, str. 203 – 208.

75 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 10.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

ve stupnici C dur. Skladba je velmi svěží a zřejmě jedinou zachovanou ze zmiňovaných 35 serenád.⁷⁶

Co se týká koncertní tvorby, zachoval se opět pouhý zlomek. K nejstarším koncertům se řadí „*Concerto in Dis*“. Je to dvouvětý koncert pro lesní roh. Jeho opis však není bohužel zachován celý. Byl nalezen v Oseku v klášteře. U tohoto koncertu je také zmíněno, že autorovo jméno bylo zřejmě špatně zapsáno. Místo Ryba je uvedeno jméno Kyba. K dalšímu dochovanému koncertu patří dvouvětý koncert s názvem „*Koncert pro housle a orchestr*“. Dalším významným dílem, jež bylo zachováno, je „*Concerto pour le Violoncello*“, které je charakteristické svým chromatickým postupem a modulací. Neopomenutelný jednovětý koncert rozpadající se zřejmě na tři části nese název „*Un grand concert pour le Violon principal d moll.*“ Je to nejrozsáhlejší Rybovo světské dílo. Partitura autografu se pyšní 88 stranami.⁷⁷

K světské tvorbě lze zařadit ještě jediný dochovaný cyklus skladeb, jenž patří k varhanním dílům. Je to sbírka „*Novae et liberae cogitationes*“ (*Nové a svobodné myšlenky*) per *Toccatas, Phantasias, Fugas et Preludios expressa, organoque accomodata 1798 (N 486-490)*, kterou Ryba věnoval bratru Václavovi. Tento nedokončený soubor varhanních skladeb je důkazem Rybova varhanického mistrovství, ale též jeho pokrokových hudebních snah. *Latinské poznámky, jimiž doprovodil Toccatu C dur, podávají filosofický výklad hudebních myšlenek a předznamenávají romantismus.*“⁷⁸

Dále se budu zabývat skladatelovou **duchovní tvorbou**. Nejvýznamnější postavení mají v této oblasti především jeho duchovní písně, pastorely a mše. Významné jsou mariánské písně „*Svatohorský kůr*“.⁷⁹ Je to osm chvalozpěvů, jež byly Rybou věnovány Svaté Hoře u Příbrami k oslavám svátků Panny Marie. Texty těchto písní nechal autor vytisknout na vlastní náklady a věřil, že budou ve Svaté Hoře využity. Bohužel byl velmi zklamán, když zjistil, že jeho dílo je opomíjeno.⁸⁰ Tyto písně byly jednohlasné a zachoval

76 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 211 – 213.

77 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 214 – 216.

78 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 11.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

79 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 11.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

80 BERKOVEC, JIŘÍ: *Jakub Jan Ryba*. H & H, Praha 1995, s. 101. ISBN 80-85787-97-0.

se u nich orchestrální doprovod. Totéž platí i pro písně svatojánské „*Oktáv neb osmidenní pobožnost k sv. Janu Nepomuckému*“. K těmto dvěma dílům lze tvarově přiřadit také „*Pohřební písně*“, u kterých byly zachovány dokonce i vokální hlasy. Všechna tato tři díla byla určena především k církevním průvodům. Z toho důvodu je psán jejich doprovod pro dechové nástroje.⁸¹

K významným dílům Jakuba Jana Ryby patří árie. Obzvláště velkolepé jsou kolorатурní árie věnované plzeňskému kůru. Velmi důležitým dílem je latinské *Stabat mater*, věnované Plzni.⁸² Toto dílo vzniklo v průběhu šesti týdnů. Pyšní se širokým a rozmanitým uplatněním nástrojové složky. Autor zde rozvinul svou orchestrální techniku, a to výjimečným způsobem. Obzvláště pozoruhodně je rozvinuta v sekci dechových nástrojů. Ryba znal hudební soubor, který působil v plzeňském chrámu. Vědě, že je tento soubor velmi početný s výborným obsazením, a tyto možnosti svou skladbou plně využil.

83

V tvorbě, týkající se oblasti mešních skladeb, je zachováno 89 děl. Mše psal Ryba po celý svůj život. Mezi významná díla této oblasti patří například „*Missa in Nativitate Domini in nocte*“, „*Missa in E minor*“ a „*Missa in Dominica infra Octavam Nativitatis Domini*“. Tyto mše byly vydány v roce 1993 na kompaktním disku, a to pod názvem MISSAE. Další významné mše jsou „*Tres missae serio stylo C dur, a moll, e moll*“, kde lze pozorovat technickou vyspělost autorovy vokální i kontrapunktické složky. Jeho nejstarší mši s česko-latinskou kompozicí je „*Missa in D festis Nativitatis Christi*“ z roku 1788 a neznámější mše Jakuba Jana Ryby je Česká mše vánoční „Hej, mistře...“ Tato pastorální mše nemá obdoby ani v jeho díle, ani v dílech jiných českých kantorů.⁸⁴ Česká mše vánoční vznikla v Rybově klidnějším období, a to v roce 1796. V díle se odráží autorův momentální optimismus. Vystupují zde čeští pastýři, kteří se nachází na betlémské pláni. Důležitou postavou je také „mistr“, který měl za úkol dohlížet na ovčín. Mše je tedy postavena jako pastýřská hra, která je aplikována na části liturgie. Forma této mše je

---

81 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 109.

82 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit.12.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

83 BERKOVEC, JIŘÍ. *Jakub Jan Ryba*. H & H, Praha 1995, s 103. ISBN 80-85787-97-0.

84 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit.12.3.2016]. Dostupné z <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

uvolněna. Dílo má český obsah, hudební složku i jazyk. Dění je zasazeno i do českého prostředí (českého venkova). Mše je psána prostě a vyznačuje z ní upřímnost.⁸⁵ O tomto skvostném díle lze najít téměř všude velké množství informací.

Velmi důležitá kompozice, kterou v množství Rybovi tvorby nelze opomenout, je soubor „*Cursus sacro – harmonicus*“. Název díla lze do českého jazyka přeložit jako „Harmonický běh svatého roku“. Toto dílo je několikavazkové. Obsahuje graduálie, mše a offertoria. V díle je obsažen cyklus skladeb, které jsou určeny k provozování po celou dobu církevního roku. Při tvorbě použil několik starších kompozic, ale většina skladeb byla vytvořena nově. Tento soubor věnoval skladatel městu Plzni.⁸⁶

Ryba napsal také mnoho pastorel. V dnešní době je nejznámější velmi krásné dílo „*Rozmilý slavičku*“. Této sopránové árii tvoří doprovod flétny, dva lesní rohy, dvoje housle, kontrabas a varhany. Další známá díla z této oblasti nesou název „*Milí, synáčekové*“, „*S pastýři budu muzikovat,*“ a „*Spi, spi, neviňátko*“. Mnoho pastorel se stalo známých díky nahrávce Kühnova dětského sboru. Nahrávka byla pořízena roku 1989. Za nejoblíbenější jsou považována díla „*Housle, zněte*“ a „*Srdce plesá*“. Tyto kompozice lze nalézt v publikaci z roku 1815 s názvem *Rozličné náboženské zpěvy pro začátečníky*. Charakteristickými rysy pro všechny tyto skladby jsou: líbezný barokní charakter, vánoční atmosféra, hluboce citově působivá melodická linka, radost a barvitá instrumentace.⁸⁷

---

85 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 191.

86 BERKOVEC, JIŘÍ. *Jakub Jan Ryba*. H & H, Praha 1995 s. 115 - 116. ISBN 80-85787-97-0.

87 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 15.3.2016]. Dostupné z <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

5 JAKUB JAN RYBA JAKO PEDAGOG

O Rybově pedagogickém působení se nejvíce dozvídáme z jeho Školního deníku. Tento dvoudílný deník psal od jeho nástupu do školy v Rožmitálu pod Třemšínem, tedy od roku 1788, až do jeho smrti, tedy do roku 1815. Nechával se inspirovat předními pedagogy, od kterých čerpal některé názory na výchovu a vzdělání. Jedním z jeho velkých idolů byl například Jan Ámos Komenský. Rybovy deníky jsou psány přehledně a srozumitelně, mají jasné pedagogické cíle a systematický řád. Z deníků lze vyčíst, že byl Ryba značně pedagogicky vyspělý a měl velký pedagogický rozhled i přesto, že mu bylo na počátku jeho učitelské dráhy pouhých 22 let.⁸⁸ „*Výjimečnost Rybovy učitelské osobnosti dokazuje jeho popularita.*“⁸⁹ Měl velmi dobře ujasněný názor na výchovu a vzdělání. Věděl, jak jednat s dětmi i rodiči. Z knih, které měl Ryba údajně ve své knihovně, lze usoudit, že měl o pedagogické působení skutečně hluboký zájem a toužil svou práci dělat na co nejvyšší úrovni.

5.1 Snahy o organizační a výchovné změny ve škole

Jak jsem již zmiňovala v předchozích kapitolách, nástup na rožmitálskou školu byl pro Rybu zpočátku velmi negativní zážitek. Rozhodl se však špatně fungující školu změnit. Změny začal dělat ihned po nástupu do jeho nového zaměstnání. Byl značně nespokojen s chováním žáků, a to jak ve škole, tak v kostele. Mnohé z dětí příliš hlučely, neposlouchaly, při vyučování vykřikovaly, byly zatvrzelé. Nebyl spokojen ani s tím, jak nedbale a neupraveně je posílaly rodiče do školy.⁹⁰ „*Mnozí si navykli nepořádnému životu, holdují*

88 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. Edice pedagogických pramenů.

89 BRODNÍČEK, JOSEF. *Jakub Jan Ryba – pedagog*. Městské kulturní středisko Rožmitál pod Třemšínem a OKS Plzeň- jih se sídlem v Přešticích 1990, s. 35 - 38 jubilejní příležitostný tisk.

90 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. Edice pedagogických pramenů.

náruživostem, zvl. alkoholu, nemají zájem o nic vyššího, žijí ve své ngramotnosti a tak vychovávají i děti. Proti tomu třeba bojovat.“⁹¹

Z těchto důvodů nastolil 11. února 1788 nová pravidla chování, které platily jak ve škole, tak i v kostele. Jako dobrý pedagog věděl, že když sepiše pravidla a bez vysvětlení na nich bude trvat, nebude mít jeho řád žádný smysluplný efekt. Proto každé pravidlo s dětmi probral a vysvětlil jim, proč je dobré a důležité jej dodržovat. Z jakého důvodu a jakým přínosem je dobré chování k sobě navzájem, k rodičům a pedagogům. Školní řád, včetně pravidel chování na veřejnosti, mohly děti najít ve třídě. Ryba si byl vědom toho, že nestačí pouze jednou vysvětlit pravidla a vyvěsit je. Věděl, že když se nebudou připomínat, za nějaký čas padnou v zapomnění. Snažil se proto každý měsíc s dětmi pravidla oživovat a opakovat.⁹²

V kázni a sebeovládání musí ovšem vyjít každý jednatel od sebe sama, dávat dobrý příklad, neboť špatný svádí a vede k hromadným neřestem. Považoval sebe nejen za vychovatele mládeže, ale i dospělých.⁹³ Snažil se tedy jít příkladem i on sám. Cílem jeho výchovy bylo přivést děti k pravému křesťanství, ctnostem, poctivosti a vštípit úctu k představeným.⁹⁴ Snažil se vychovávat děti také k čistotě a upravenosti. Proč tak mají činit, jim výborně vysvětlil, a to například na základě různých příběhů. Požadoval, aby každý žák chodil do školy řádně umytý a čistý, aby měl učesané vlasy a ostříhané nehty a oblečení též čisté. Dokonce se dočítáme, že kdo něco z těchto požadavků porušil, čekal ho trest.⁹⁵

„K posuzování nepravostí vedl žáky uspořádáním „třídních soudů“, takže sami žáci měli zhodnotit zlé chování. Největším trestem podle Ryby bylo milé a dobrosrdečné chování k provinilcům. Další způsoby jeho trestání byly oddělení od ostatních žáků, zákaz stýkání s

---

91 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 31.

92 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. Edice pedagogických pramenů.

93 *Z didaktických prací Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: https://www.google.cz/?gfe_rd=cr&ei=x73YVsH1D8yk8wfeqpWQDQ&gws_rd=ssl#q=z+didaktických+prací+j+j+ryby

94 *Čeští kantorů a Jakub Jan Ryba* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

95 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 50- 52 . Edice pedagogických pramenů.

provinilcem apod. Nutno ale říci, že trestal nerad a raději chválil.“⁹⁶

5.2 Rybův důraz na didaktické zásady ve vyučování

Ryba také přemýšlel o tom, jak didakticky pozvednout učení, například čtení. Všímal si problémů, které se v dětském čtení objevovaly, a na základě svých poznatků stanovil další pravidla. Ta měla napomáhat dětem k lepší četbě. Radil dětem, aby při čtení stály a držely knihu oběma rukama v určené vzdálenosti od hlavy, další pravidlo se vztahovalo na společnou četbu. Požadoval, aby všichni vyslovovali hlásky stejným tónem, současně a bez hlasitého křiku. Chtěl, aby si děti braly za vzor pedagoga a také aby se snažili číst, jako když mluví.⁹⁷ Čtení považoval za velmi důležitou součástí i dalších předmětů. Snažil se vést děti k tomu, aby přečtenému textu porozuměly a aby ho četly srozumitelně a přirozeně. K četbě používal materiály přiměřené věku a schopnosti dětí. Snažil se sahat po nejaktuálnějších knižních vydáních té doby. Sám Ryba napsal pro děti krátké mravoučné povídky. Založil také školní knihovnu, kde si žáci mohli knihy půjčovat. Knihovna se postupně rozšiřovala díky peněžitým darům a také díky kantorovo příspěvkům. Nacházely se zde především knihy v německém jazyce. Ryba měl snahu zavést půjčování knih za odměnu. Tím chtěl docílit toho, aby bylo čtení pro děti poučné, ale zároveň potěšující.⁹⁸

Výuka Jakuba Jana Ryby obsahovala trivium, výuku v oblasti bible, katechismu a historie, zdravotní pravidla, mravouku, dobré chování, zeměpis a němčinu. Ve svém vyučování využíval přednášek a kladl velký důraz na didaktická cvičení. Ta využíval především při německém jazyce.⁹⁹ Výuka němčiny byla vedena velmi zajímavě. Pro Jakuba Jana Rybu se stala němčina velmi přirozeným jazykem, protože jí často používal, a

---

96 *Čeští kantoři a Jakub Jan Ryba* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

97 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 52 - 53. Edice pedagogických pramenů.

98 BRODNÍČEK, JOSEF. *Jakub Jan Ryba – pedagog*. Městské kulturní středisko Rožmitál pod Třemšínem a OKS Plzeň- jih se sídlem v Přešticích 1990, s. 35 - 36 jubilejní příležitostný tisk.

99 *Čeští kantoři a Jakub Jan Ryba* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

dokonce psal některá svá díla v němčině. Díky tomu, že si ji výborný pedagog takto osvojil, dokázal tento jazyk správně vysvětlit a předat dětem. Snažil se, aby německému jazyku děti nejprve dobře porozuměly a poté se naučily postupně se vyjadřovat.

Ryba se také pokoušel, přizpůsobit školní výuku tamějším podmínkám. Z toho důvodu do ní zařadil v rámci industriální výchovy například polní hospodářství, sadařství zahradnictví a jiné. Byl si také vědom toho, že je pro děti velmi důležitý pohyb na čerstvém vzduchu. Zavedl tedy do své výuky tělesnou výchovu, která se uskutečňovala v přírodě. Zařazoval do ní různé pohybové hry a také plavání v rybníce.¹⁰⁰

Ryba se s dětmi bavil a smál, protože věděl, že díky tomu nebudou mít strach z návštěvy školy. Dával dětem každý měsíc písemné práce a na konci pololetí byla veřejná zkouška. Té se zúčastnily duchovní i světští představitelé školy a veřejnosti. Děti vykonávaly zkoušku z katechismu, biblických dějin, psaní, čtení, dále z českého a německého jazyka, počtů a pravidel slušnosti.¹⁰¹ Pro Jakuba Jana Rybu byly tyto zkoušky spíše slavnostní událostí. Zkoušku představil dětem jako možnost, kde se mohou pochlubit svými vědomostmi, znalostmi a dovednostmi, jež ve škole získaly. Trval však i na jiných zkouškách, které nazýval pravými zkouškami. Zde pozoroval, jestli děti učivo pochopily a kolik se toho naučily. Tyto zkoušky bral také jako evaluaci svého pedagogického působení. Snažil se při nich vypořádat chyby, kterých se v předávání učiva dopustil, a poučoval se z nich.¹⁰²

*„Přes horlivé pedagogické nasazení, nepřestal nikdy být především hudebníkem. Proto i jeho škola byla prodchnuta duchem hudební výchovy. Děti zpívaly ve škole písně trojího typu – písně duchovní, které našly uplatnění při školních mších, písně mravoučné a nábožné, které zpívaly každý den půl hodiny před vyučováním ráno a půl hodiny odpoledne. Kromě toho zpíval Ryba s dětmi i během vyučování radostné a veselé písně pro osvěžení jako relaxaci. Pracoval tak i s rozvržením dětské pozornosti.“*¹⁰³ Jakub Jan Ryba

100 BRODNÍČEK, JOSEF. *Jakub Jan Ryba – pedagog*. Městské kulturní středisko Rožmitál pod Třemšínem a OKS Plzeň- jih se sídlem v Přešticích 1990, s. 35 - 38 jubilejní příležitostný tisk.

101 *Čeští kantoři a Jakub Jan Ryba* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

102 BRODNÍČEK, JOSEF. *Jakub Jan Ryba – pedagog*. Městské kulturní středisko Rožmitál pod Třemšínem a OKS Plzeň- jih se sídlem v Přešticích 1990, s. 34 - 38 jubilejní příležitostný tisk.

103 *Čeští kantoři a Jakub Jan Ryba* [online]. [cit.16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

složil pro děti velké množství písní, které byly psány především v českém jazyce. Než začalo vyučování, děti zpívaly právě jednu z jeho písní. Byla motivačního charakteru. Měla probudit v dětech chuť do výuky a prohloubit kladný vztah ke škole. „*S chutí milí spolužáci čile, hbitě, jako ptáci do školního cvičení. Zdař bůh, máti, milá školo!*“ Díky této písni si také děti měly uvědomit, jaké kladné stránky jim škola předává. „*Bez tě v hlavách, v srdcích holo – bez tě hrubost v obcích je. Čtení, psaní, počítání, božských, lidských věcí znání – ó, jak pro nás drahý zisk!*“ Píseň měla i hodnotný výchovný charakter. „*Jak se máme v světě chovat, moudře zlému vyhybovat, k tomu vedou školy nás. Rozum k pravdám osvěcuje, srdce k ctnostem nakloňují – ó, jak vzácný školní čas!*“¹⁰⁴ Do Rybových dalších didaktických děl, které využíval při výuce, lze zařadit drobné skladby pro smyčcové a klávesové nástroje a sbírky písní pro děti. Známy je například „*Kancionálek pro českou školní mládež*“ a „*Dar pilné mládeži*“. Tato díla byla skutečně nadčasová, protože by šla využít i v dnešní výuce hudební výchovy. Mezi významná díla patřila také příručka „*Počáteční a všeobecní základové ke všemu umění hudebnímu*“.¹⁰⁵

Ryba se snažil po vzoru Jana Ámose Komenského stále sebevzdělávat a vymýšlet nové metody k efektivnější výuce, ctít moudrost, zbožnost a mravnost, snažil se postupovat od známějšího k neznámému a od jednoduššího k obtížnějšímu. Zúčastňoval se také přednášek předních pedagogů, které patřili do jeho činnosti sebevzdělávání. Snažil se uskutečňovat pravidelné učitelské porady. Očekával, že přinesou vzájemné obohacení pedagogů na základě jejich výměny názorů, nápadů a zkušeností. Bohužel byl v této oblasti opět nepochopen a jeho nápad byl příliš nadčasový. S nepochopením a znepríjemňováním pedagogické dráhy se mu dostalo i od místního faráře a také od rodičů, kteří mu neplatili školné. Jakub Jan Ryba byl velmi pokrokový i v pohledu na lidi a žáky. Vždy pro něj byl nejdůležitější charakter člověka. Zajímal se především o to, jaký je člověk uvnitř, jakou ukrývá povahu a lidskost. To se odráželo i v jeho pedagogickém působení. Všichni žáci si byli ve škole rovni. Snažil se všem připravit stejné podmínky.¹⁰⁶

---

104 BRODNÍČEK, JOSEF. *Jakub Jan Ryba – pedagog*. Městské kulturní středisko Rožmitál pod Třemšínem a OKS Plzeň- jih se sídlem v Přešticích 1990, s. 35 - 37 jubilejní příležitostný tisk.

105 *Čeští kantorů a Jakub Jan Ryba* [online]. [cit. 18.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

106 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. Edice pedagogických pramenů.

„*Ryba žádal spravedlnost vždy a všude.*“¹⁰⁷ Chtěl, aby byla škola pro všechny příjemným prostředím. Denně se zamýšlel nad svou prací, nad tím, co vykonal dobře a v čem udělal chybu. Každý svůj den hodnotil. To mu také pomáhalo být moudrým učitelem.¹⁰⁸

Rybův pedagogický zájem o žáky byl zřejmý i na opakovacích hodinách. Ty zavedl kvůli zameškání docházky velkého počtu dětí. Zavedením opakovacích hodin dával možnost dětem, aby si doplnily případné nedostatky v učivu. V zimě mu však jeho opakovací hodiny komplikovala zima ve škole. Problém chladu ve škole způsoboval nedostatek topiva. Musel přikupovat dříví na své náklady. Jeden rok dal za nákup dřeva dokonce celý svůj plat. Byl velmi zklamán z nezájmu o vzdělávání dětí ze strany některých lidí. Upozorňuje na paradox, že je Rožmitál pod Třemšínem obklopen lesy a škola nemá topivo. Upřednostňoval se vývoz a prodej dřeva před zásobováním školního prostředí. Pro toto neměl žádné pochopení.¹⁰⁹ „*Ryba byl svou podstatou, povahou i vlastnostmi rozený kantor. Jeho láska k druhým, ochota, štědrost, píle, nadšení a na druhé straně cílevědomost, přímost, důslednost a zásadovost byly tím pravým základem k jeho učitelské dráze.*“¹¹⁰

---

107 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 33.

108 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 40 – 42 Edice pedagogických pramenů.

109 RYBA, Jakub Jan. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. Str. 216 - 217 Edice pedagogických pramenů.

110 *Společnost Jakuba Jana Ryby* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-uitel>

6 SBĚRATEL PÍSNÍ

O Jakubu Janu Rybovi píše v mnoha zdrojích, že byl sběratel písní. Prostudovala jsem velké množství dostupné literatury, avšak nikde jsem nenašla konkrétní kapitolu, která by pojednávala o jeho sběratelské činnosti. Po důsledném probádání různých zdrojů jsem však alespoň několik málo informací, které se týkají této oblasti, našla. Poměrně důležitá informace, která mě nasměrovala k vyhledávání informací, mimo jiné byla: „*Jakub Jan Ryba byl také sběratelem lidových písní, které vydal jako sborníky českých písní.*“¹¹¹

Právě o těchto sbornících se zmiňuje Jan Němeček ve svém díle „*Jakub Jan Ryba*“. Také zde nalezneme informace o tom, kde bral Ryba inspiraci pro svá díla. Sběratelská činnost, kterou se zabýval, spočívala především ve sbírání textů pro své písně. Jedním z velmi inspirativních děl pro Rybovu tvorbu byl první svazek sbírky „*Sebrání básní a zpěvů*“. Redaktorem této sbírky byl Antonín Puchmajer. Spolu s ním se na sbírce podíleli také Vojtěch Nejedlý a Šebastián Hněvkovský. Sbírkou, jejíž básně si zvolil Jakub Jan Ryba jako podklad svých písní, byla jakýmsi prvním pokusem o české přízvuchné verše. Pokroková rytmická stránka veršů byla také inspirací pro samotného autora. Specifické přízvuky ve verších totiž přejal a využil i v hudební deklamaci.¹¹² Tento podklad volil také proto, že ho zaujaly texty svou neumělostí, niterností a laskavou silou.¹¹³

Jakub Jan Ryba v sobě choval velkou lásku k české řeči a k Čechům vůbec. Do jeho sběratelské činnosti patřilo také sbírání starých českých slov, která se již v běžné mluvě nepoužívala. Některá tato slova využíval také ve svých písních. Mnoho slov přejal ze starých českých děl, například od Veleslavína, Puklavy a Hájka. Byla to slova, jako

---

111 *Middle* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: <http://middlecezech.kr-stredocesky.cz/cs/jakub-jan-ryba/>

112 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 219.

113 *Sebrání básní a zpěvů* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: https://www.google.cz/?gfe_rd=cr&ei=3RTnVoXmJ66t8wforrqoBQ&gws_rd=ssl#q=Sebr%C3%A1n%C3%AD+b%C3%A1sn%C3%AD+a+zp%C4%9Bv%C5%AF+Ryba

například: „*drkocení = třesení, obecenství = společenství, živnost ve smyslu život, luč = lučina, tučky = podvody, tintěra = hříčka, umka ve smyslu múza apod.*“¹¹⁴

Sběratelskou činnost nejvíce odráží sbírky „*Zwölf böhmische lieder*“ (Dvanáct českých písní) a „*Neue böhmische Lieder*“ (Nové české písně). Sbírkou obsahují 12 písní s doprovodem klavíru. Pro svou tvorbu sbíral texty českých obrozeneckých básníků, na kterých postavil své písně.¹¹⁵ Byl také velkým sběratelem témat a motivů, které vkládal do svých písní. Toto lze ve velké míře zaznamenat ve výše uvedených sbírkách „*Zwölf böhmische lieder*“ a „*Neue böhmische Lieder*“. Všiml si všedních i nevšedních věcí, které se kolem něj děly, pečlivě si je zaznamenával a využíval ve svých dílech. Byla to například témata nešťastné lásky, poučná tematika – krása a mládí je nestálá, lidské rozkoše, rolnická tematika, vlastenecké motivy, pohádkové motivy a další. Při své tvorbě se také mnohdy nechával inspirovat lidovou melodikou.¹¹⁶

Do Rybovy sběratelské činnosti lze také zařadit záznamy, které si zapisoval při poslechu skladeb. Mnoho postřehů zaznamenal v období jeho pobytu v Praze. Zmiňuje se o tom, že při sobě nosil vždy poznámkovou knihu a psací potřebu. Podotýká také, že tento zvyk má od svého otce, který mu to kladl na srdce.¹¹⁷ Jeho zápisy jsou především z pražských chrámů – U Křižovníků, z malostranského kostela svatého Mikuláše a z kostela svatého Michaela. Sbíral zde inspirace z děl Koželuha, Strobacha, Vaňhala, Praupnera, Vogela a také z gregoriánského chorálu. Některé z jeho zápisů, které obsahovaly mnoho hudebních nápadů a inspirací, využil i ve svých dílech. To nám dokazuje i věta, již zmínil ve svém díle „*Můj život a hudba*“. „*V roce 1782 mě posedla chuť udělat šest kvartetů, při jejichž skládání jsem si vzal za vzor Vaňhala.*“¹¹⁸

---

114 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 53.

115 *Sebrání básní a zpěvů* [online]. [cit. 16.3.2016]. Dostupné z: https://www.google.cz/?gfe_rd=cr&ei=3RTnVoXmJ66t8wforrqoBQ&gws_rd=ssl#q=Sebr%C3%A1n%C3%AD+b%C3%A1sn%C3%AD+a+zp%C4%9Bv%C5%AF+Ryba

116 NĚMEČEK, J. *Jakub Jan Ryba*. 1. vyd. Praha : Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 220 – 221.

117 RYBA, Jakub Jan. *Jakub Jan Ryba o svém hudebním životě*. Vyd. 1. Překlad Irena Janáčková. Praha: Edition Č. H., 1946, s. 20 - 21.

118 RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5.

7 VYUŽITÍ HUDEBNĚ PEDAGOGICKÉHO ODKAZU J. J. RYBY DNEŠNÍ DOBĚ (PROJEKT)

Všestrannost talentu J. J. Ryby a výsledky jeho činnosti ve všech oborech jeho práce nabízejí otázku, zda by takto podnětná a tvůrčí osobnost neměla co říci i současníkům. Téměř nevyužita zůstává hudební tvorba pro děti a mládež. Nejistila jsem téměř žádné její využití v současné době. Kvůli tomuto zjištění jsem se rozhodla najít v Rybově tvorbě pro děti a mládež některé dílo, které bych sama prakticky ověřila, tedy připravila jeho veřejné provedení a zkoumala odezvu žáků i posluchačů na zvolenou hudbu. Pro účely této práce jsem vybrala již zmiňovanou sbírku s názvem „*Dar pilné mládeži*“. Dílo je dle mého názoru vhodné jak po stránce rozsahové, tak i obsahové. Hudební kvality sbírky považuji za stále platné a oslovující. Písně této sbírky se mi jeví jako vhodné pro děti a mládež od 10 do 15 let. Svě zkušenosti s praktickou realizací vybraného díla uvedu v následujících podkapitolách.

7.1 Motivační program pro nácvik a realizaci Rybova díla

Celá má praktická činnost probíhala v městě Kaplici. V této kapitole popíši motivační činnost, kterou jsem prováděla před nácvikem a realizací Rybova díla „*Dar pilné mládeži*“. Jelikož byla činnost ve formě volnočasové aktivity, potřebovala jsem nějakým způsobem získat členy pro realizaci. V dnešní době není bohužel pro mládež tento hudební styl příliš populární, proto byla vhodná motivace nutností. Písně ve sbírce jsou popsány jako jednoduché, přiměřené věku. Co se týče melodické náročnosti a hlasového rozsahu, je toto tvrzení jistě objektivní. Ovšem poloha některých písní vyžadovala již určitou pěveckou zkušenost. Mnohé z písní jsou psány v poměrně vysokých polohách.

Uvažovala jsem proto nad transpozicí, ale nakonec jsem se rozhodla ponechat písně v originálních tóninách. Toto rozhodnutí však ještě zkomplikovalo hledání členů pro realizaci této aktivity.

7.1.1 Motivace prostřednictvím koncertního vystoupení

První motivační činnost byla organizace koncertního vystoupení „*České mše vánoční*“ od Jakuba Jana Ryby v kaplickém kostele. Koncert jsem zorganizovala ve vánočním čase za pomoci vedoucího kaplické kultury Stanislava Trse a místního kněze P. Pavla Šimáka. Koncert byl předveden velešínským sborem a orchestrem. Unikátní vystoupení s kouzelnou vánoční atmosférou oslovilo mnoho diváků různých věkových kategorií. Na konci koncertu jsem sdělila několik slov k tomuto hudebnímu dílu a jeho autorovi. Poté jsem oznámila, že se chystá ještě jedno koncertní vystoupení, na kterém bude provedeno další dílo od tohoto českého velikána. Oznámila jsem, že se na tomto vystoupení mají možnost podílet i zájemci, kteří jsou momentálně přítomni. Vybídla jsem všechny, ve věkovém rozmezí od 10 do 15 let, mající zájem o hudbu (zpěv), aby si vzali přihlášky umístěné u východu kostela. Přihlášky samozřejmě byly k dispozici i ostatním, kteří znali nějakého potencionálního zájemce. Před rozloučením jsem ještě podotkla, o jaké dílo se jedná (stáří, dostupnost aj.) a jak ojedinělá je možnost nácvičku a realizace těchto písní. Po ukončení programu a odchodu všech návštěvníků jsem byla mile překvapena z úbytku pozvánek.

7.1.2 Získávání členů na ZŠ a ZUŠ

Další činnost, prostřednictvím které jsem se snažila získat členy pro tuto aktivitu, jsem realizovala v ZŠ a ZUŠ. Obešla jsem před Vánoci kaplické školy (ZŠ Školní, a ZUŠ) a poprosila učitele hudební výchovy a učitele hudební nauky o spolupráci. Jednalo se o to, aby dětem v předvánoční čas přiblížili postavu Jakuba Jana Ryby a pustili jim krátký animovaný film. Ten je k nalezení na internetových stránkách pod heslem „*J. J. Ryba - Česká mše vánoční ! - animovaný film*“ Pedagogy jsem poprosila, aby na závěr hodiny rozdali mé přihlášky a oznámili dětem možnost nácvičku a realizace Rybova díla. Všichni učitelé velmi ochotně spolupracovali.

7.1.3 Motivační aktivita na kroužku dramatické výchovy

Poslední motivační aktivitu jsem realizovala v rámci hodiny dramatické výchovy. Kroužek dramatické výchovy vedu již poměrně dlouhou dobu a vím, že mnozí členové tohoto kroužku mají hudební nadání. Velké množství z nich se hudbě aktivně věnuje. Využila jsem tedy této možnosti a provedla jsem s dětmi dramatickou hodinu s názvem „Život za Jakuba Jana Ryby“. Děti se pomocí improvizací a jiných dramatických aktivit přenesly do období Rybova života. Prostřednictvím této činnosti si vyzkoušely školní prostředí dané doby a činnosti, které děti v té době dělaly. Seznámily se tak s osobností Jakuba Jana Ryby. Na závěr jsem rozbalila dopis, který byl dětem v rámci hry „zaslán“. Byl zde „vzkaz od Jakuba Jana Ryby“, který nabádal děti k nácvičku jeho díla „*Dar pilné mládeži*“, včetně přihlášky na nácvičku a realizaci tohoto díla. Po ukončení hodiny dramatické výchovy jsem dětem upřesnila informace a objasnila skutečnost konání nácvičku a realizace díla.

Výsledky mé motivační činnosti byly úspěšné. Přihlásilo se dvacet tři zájemců. Osm dětí ze ZUŠ, šest z kroužku dramatické výchovy, čtyři ze ZŠ a pět z koncertního vystoupení. Kromě tří dětí byly všechny hudebně založeny.

7.2 Rybova osobnost dětem a jeho dílo

Úvodní setkání proběhlo 3. ledna 2016 v 15:00 hodin – jak bylo uvedeno v přihlášce. Konalo se v sále DDM. Dostavili se všichni přihlášení. Setkání mělo několik částí (seznámení členů, představení osobnosti J. J. Ryby a seznámení s dílem „*Dar pilné mládeži*“). Všechny tyto části jsem se snažila pojmout poutavou formou.

Seznámení členů

Úkolem seznamovací části bylo vzájemné poznání členů, vymyšlení jména vzniklého hudebního souboru a „prolomení ledů“. Seznamování probíhalo na základě seznamovacích her (pohybových, hudebně – dramatických). Všichni členové se velmi aktivně zapojovali. Byla zřejmá chuť a nadšení pro činnost. Vymyšlení jména souboru

probíhalo kolektivně v kruhu. Při této činnosti byla rozvedena velmi příjemná konverzace, při níž vznikl název našeho souboru. Začali jsme si říkat „ZMĚNA“. Tento název byl odůvodněn tím, že seskupení členů proběhlo nestandardně. Také hudební repertoár je jiný než v ostatních kaplických souborech.

Představení osobnosti J. J. Ryby

K další části setkání, tedy představení osobnosti J. J. Ryby, jsem použila audiovizuální techniku. Vytvořila jsem prezentaci, která obsahovala velmi stručný životopis, obrazový materiál, a především zajímavosti o jeho osobě. Po prezentaci byl prostor k dotazům týkajících Jakuba Jana Ryby. V této chvíli opět proběhla zajímavá konverzace. V závěru části jsem pustila krátký videozáznam o zmiňované osobnosti.

Seznámení s dílem „*Dar pilné mládeži*“

V poslední části tohoto setkání jsem děti seznámila s dílem „*Dar pilné mládeži*“. Úvodem této části bylo stručné představení díla (pro koho bylo Rybou určeno, obsah díla, stáří, text aj.). Dále ode mě obdržel každý člen vzniklého souboru notový materiál s textem. Všichni členové kromě tří měli minimálně základní znalosti not. Společně jsme tedy rozebrali náročnost melodie a výšky tónů. Na základě tohoto jsem rozřadila děti na vysoké a nízké hlasy. Udělila jsem jim čísla 1 a 2. Tato čísla si děti napsaly a jejich úkolem bylo zafixovat si je do příštích setkání. Další náplní této části byl obecný rozbor textu. Vzhledem ke stáří díla je text pro děti špatně srozumitelný a ještě hůře čitelný. Proto jsem navrhla, že před zpěvem jednotlivých písní si vždy nejprve textovou složku vysvětlíme a případně prepíšeme. Na tuto informaci nereagovaly děti příliš radostně. Snažila jsem se je však motivovat tím, že máme nyní ve svých rukou předání Rybovy myšlenky dnešní době a odhalení přes 200 let starého textu. To děti opět nadchlo ke spolupráci.

První setkání dopadlo velmi dobře. Děti byly aktivní, veselé a ochotné spolupracovat. Mnohé se ptaly na termíny dalšího setkání. Závěrečný úkol tedy byl domluvit se na termínech dalšího setkání. Po krátké diskuzi jsme se usnesli na tom, že se budeme setkávat každou neděli od 15:00 hodin.

7.3 Návčik Rybova díla „Dar pilné mládeži“

Návčik písní probíhal vždy v podobném duchu pravidelně každou neděli. Téměř vždy se nedělního návčiku písní aktivně zúčastnilo 20 členů. Výše zmiňovaní tři členové, kteří nebyli příliš hudebně zaměřeni, se na přípravě koncertu podíleli jiným způsobem (výroba plakátů a pozvánek na koncert, průvodní slovo aj.). Nedělní návčiky probíhaly vždy ve třech částech (rozběr textu písní, příprava na zpěv, samotný návčik písní).

Již jsem zmiňovala, že vzhledem k přes 200 let starým písním a jejich textům bylo nutné každou píseň rozebrat, text přepsat a objasnit. Tato činnost probíhala vždy na začátku setkání, kdy jsme rozebrali vždy dvě písně. Děti tato činnost velmi nadchla, což pro mě bylo velmi překvapující. Zřejmě kladně zapůsobila motivace, kterou jsem použila – viz kapitola „*Rybova osobnost dětem a jeho dílo*“. Děti díky svému zaujetí a pečlivosti pro odhalování textu, objevily vždy mnoho zajímavostí a myšlenek, které text ukryval. Všimly si například toho, že písmeno „J“ vypadalo jako písmeno „G“, „ss“ = „š“ a mnoho dalších maličností. Ty jim pomáhaly v rozluštění textu. Všimly si mnohých důležitých myšlenek, které chtěl Jakub Jan Ryba prostřednictvím písní sdělit. Byl to například kladný přístup k práci (na poli), láska a úcta ke svým rodičům, optimistické myšlení, láska k Bohu a k lidem, dobrota, atd. - viz písně v příloze.

Další částí setkání byla příprava na zpěv. Snažila jsem se s dětmi procvičit všechny dovednosti potřebné ke zpěvu. Tedy správné dýchání, uvolnění, koordinace a posílení potřebných svalů, probuzení hlavového rejstříku, rezonance hlasu atd. Toho jsem se snažila docílit různorodými dechovými, fonačními a artikulačními cvičeními, hrami a rozezpívávacími metodami. Každé setkání jsem alespoň nějaké cvičení obměnila nebo přidala, abych děti lépe aktivizovala a udržela jejich pozornost a zájem.

Samotný návčik písní probíhal za pomoci mého bratra Benjamína Perause, kterého jsem pověřila klavírním doprovodem. Já zastávala funkci dirigentky a organizátorky. Nejprve se děti rozdělily do dvou skupin podle čísel, která jim byla přidělena. Poté jim mnou (zpěv) a mým bratrem (klavírní doprovod) byla píseň předvedena. Dále jsme si všichni zkusili deklamaci textu písně a následně postupný zpěv melodie na solmizační

slabiku. Když toto všichni ovládali, spojili jsme text i melodii dohromady a po částech cvičili. Písňe, které byly napsány v tóninách přiměřených pro horní a dolní hlas, zpívali všichni stejně. Mnohá z děl však byla napsána ve vysokých polohách. V těchto případech zpívala skupina dětí s nižšími hlasy o oktávu níže. Všechny písňe jsou psány v jednohlasé úpravě, což jsme neměnili. Klavírní doprovod velmi pěkně prolnul a obohatil vokální linii, proto byla tato úprava dostačující. Každou lekci jsme nacvičili dvě písňe. V několika posledních setkáních jsme naučené písňe fixovali a pracovali na detailech.

7.4 Koncertní vystoupení

Koncertní vystoupení se konalo v neděli 6. března od 15:00 hodin v kostele svatého Petra a Pavla v Kaplici. Týden před koncertem jsem nechala prostřednictvím kaplického kulturního střediska rozvěsit vyrobené plakáty určené k propagaci koncertu. V den koncertu jsme se s naším sborem „ZMĚNA“ setkali v kostele o hodinu dříve kvůli organizačním záležitostem a rozezpívání. Děti přišly ve tmavém společenském oblečení, na kterém jsme se domluvily při poslední lekci.

Koncertní vystoupení bylo zahájeno třemi dětmi, které vymýšlely průvodní slovo. Jedno z dětí se ujalo přivítání, druhé představilo náš sbor „ZMĚNA“ a třetí uvedlo dílo s autorem. V průběhu koncertního vystoupení měly tyto tři děti ještě dva vstupy. V jednom z dalších vstupů přednesly děti krátce život Jakuba Jana Ryby a v dalším představily dílo „*Dar pilné mládeži*“. O díle také sdělily informace, na které jsme přišli v průběhu nácviku. Tyto informace – viz kapitola „*Nácvik Rybova díla „Dar pilné mládeži*““ uvedly jako Rybovo poselství. Zmíněné vstupy dětí velmi kladně obohatily koncertní vystoupení.

Celé koncertní vystoupení se konalo v přední části kostela. Původně jsem chtěla prosadit zpěv z kůru kvůli lepší akustice. Nakonec jsem však zvolila variantu vystoupit v přední lodi kostela. Na děti zde bylo výborně vidět a pro návštěvníky koncertu to jistě bylo poutavější. Díky nepříliš velkému prostoru bylo dětem i z tohoto místa velmi dobře slyšet. Proto nebylo nutné zpívat na kůru. Pro doprovod jsme použily stage piano s velmi kvalitním zvukem, které nahradilo těžko přenosný klavír.

Koncertní vystoupení dopadlo velmi dobře. Děti spolupracovaly a reagovaly na signály, které jsme si předem stanovili. Velmi pozorně sledovaly má dirigentská gesta a snažily se je dodržovat. Odezvu diváků hodnotím též velmi kladně. To usuzuji jak na základě aplausu, který jsme během jednotlivých částí vystoupení sklízely, tak na základě odezvy po koncertu.

7.5 Evaluace, dílčí závěry z projektu

Evaluaci koncertu jsem prováděla s dětmi týden po vystoupení, tedy v neděli 13. března. Sešli jsme na stejném místě jako obvykle, tedy v prostoru DDM. Týden před evaluací jsem sbírala reakce na koncertní vystoupení. Mnoho informací jsem získala od pedagogů a od blízkých osob. Také v kulturním středisku mi poskytli mnoho názorů na vystoupení. Veškeré reakce byly velmi kladné.

Evaluační setkání s dětmi probíhalo ve velmi přátelské atmosféře. Začali jsme komunitním kruhem, kde se každý vyjádřil jak ke koncertnímu vystoupení, tak k jeho přípravě. Všechna vyjádření byla kladná. Další zpětnou vazbou byla dramatická hra „Rybovo hodnocení“. Každé dítě mělo za úkol vžít se do postavy Jakuba Jana Ryby a podívat se na nácvik vystoupení a samotného koncertu jeho očima. Děti dostaly mnoho informací o autorově osobnosti a dle mého názoru jim byl tento velikán dostatečně přiblížen. Na základě získaných informací měly děti zkusit sestavit hodnocení, jaké by dle jejich mínění sám Ryba napsal. V jejich pracích se objevilo mnoho kreativních nápadů.

Na úplný závěr tohoto setkání jsem dětem vyjádřila velký dík a pochvalu. Také jsem dětem sdělila kladné reakce na naše vystoupení. Před odchodem všichni obdrželi malý dárkový balíček. Finanční podporu na tuto malou pozornost jsem získala od kaplické farnosti a od kulturního střediska města Kaplice. Bylo pro mě velkou odměnou poznat, že i tak stará (mnozí by zřejmě použili například slovo neatraktivní) hudba, sklídila úspěch a ocenění. Také jistě vnesla do dnešní doby mnoho moudrých myšlenek. Díky tomuto krásnému dílu vznikl alespoň na nějakou chvíli sbor talentovaných hudebníků, který se pyšní mnoha zážitky.

Provedení díla „Dar pilné mládeži“ bych doporučila všem pedagogům hudební výchovy. Textová stránka sbírky má velmi hluboké výchovně vzdělávací myšlenky. Dílo je optimistického charakteru. Pro realizaci díla na ZŠ bych však písňě transponovala. Mé praktické provedení sbírky bylo s dětmi, které mají výborné hudební předpoklady a předchozí hudební zkušenosti. To však nelze očekávat u všech dětí na ZŠ. Z tohoto důvodu bych volila transpozici písni do poloh, které budou vhodné i pro žáky s menšími hudebními zkušenostmi a dovednostmi.

8 ZÁVĚR

Zpracovávání diplomové práce pro mě bylo velmi přínosné, a to jak po stránce teoretické, tak i praktické. Teoretické kapitoly se mi až na některé („*Sběratel písní*“) zpracovávaly poměrně dobře, a to díky nepřebernému množství dostupných informací. Jediným problémem byla volba nejvhodnějších pramenů a ze zmiňovaného množství vybrat ty nejvhodnější informace pro zpracování diplomové práce. Informace, které se ke mně dostávaly, byly z různých etap Rybova života a rozmanitého zaměření. Všechny se zdály být velmi poutavé a použitelné do mé práce. Z tohoto důvodu pro mě bylo velmi náročné sestavení osnovy, která by vystihovala ty nejdůležitější a nejzajímavější informace týkající se Jakuba Jana Ryby. Zpracovávání teoretických kapitol mi přineslo mnoho inspirace do praxe. Nejhluběji mě oslovila myšlenka, která provázela celý skladatelův život, a to je optimistický přístup a naděje. Vždy dokázal začínat s novou nadějí, a stále znovu bojoval i v situacích, které se zdály být neřešitelné. Tato Rybova životní idea je použitelná v pedagogické činnosti, hudební činnosti i v běžném životě.

Po celou dobu zpracovávání diplomové práce jsem také přemýšlela, proč život tohoto velikána skončil tak tragicky. Veškeré nápady, které mi během práce přicházely na mysl, však byly řečeny v podkapitole „*Okolnosti Rybova úmrtí*“. Zmiňovaná tragická událost jistě neměla pouze jediný důvod. Dle mého názoru se na tomto činu podílely veškeré těžké, nepříjemné události, které se v skladatelově životě staly. Jediná myšlenka, která mě k tomuto tématu napadá, je, že Jakub Jan Ryba rozdal svůj život druhým.

Co se týká praktické stránky - „*Využití hudebně pedagogického odkazu J. J. Ryby dnešní době*“, byla tato část náročnější. Nejvíce úsilí jsem vložila do opatřování sbírky „*Dar pilné mládeži*“. V České republice jsou pouhá dvě místa, která mají výtisky tohoto díla. Jeden lze najít v Brně a druhý v Praze. V obou knihovnách je však sbírka umístěna ve speciálních prostorech, neboť výtisk je velmi starý. V Brněnské knihovně mi bohužel dílo neposkytlí žádnou formou. V Praze v Národní knihovně, kde je umístěn další výtisk díla,

mi po velkém úsilí (psaní mailů, osobní návštěvě knihovny, atd.) nabídli kopii díla. Kopie mi byla za poplatek zaslána do Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. Další problém ovšem nastal po rozbalení a kontrole zaslanych kopií. Sbírká měla obsahovat 12 písní, ale kopie obsahovaly pouze 6 písní. Okamžitě jsem se o problému informovala. V Praze jsem se dozvěděla, že kniha je rozdělena na dva svazky a Národní knihovna má pouze jeden. Velmi ochotná žena, mající na starosti hudební oddělení Národní knihovny, mi poskytla velmi cennou informaci. Poradila mi, že druhý svazek sbírky se nachází v Českém muzeu hudby. Opět jsem musela písemně i osobně žádat o kopie. Zpočátku mi České muzeum hudby nechtělo sbírku poskytnout, ale po několikáté žádosti mi bylo vyhověno a kopie druhé části sbírky za poplatek zaslány. Kromě této problematiky však praktická činnost probíhala dle mých představ. Činnost byla časově velmi náročná. Díky ní jsem však získala mnoho dalších významných hudebně pedagogických zkušeností a výsledky činnosti přinesly radost a uspokojení nejen mně.

9 RESUMÉ

The topic of my thesis is „Jakub Jan Ryba – composer, collector of songs and pedagogue“ and there is an effort to highlight this important personality and to approach diversity and variety of his focus. The thesis contains characteristics of the time period when Ryba lived and also an outline of his life journey. One chapter is dedicated to Ryba’s musical career. The other chapters are talking about his pedagogical and collecting activities. An important part of the thesis is the chapter practically oriented. I describe there my musical and pedagogical activity, where the aim was rehearsal and performance of Ryba’s piece „Dar pilné mládeži“. As the conclusion of my thesis, I evaluate the whole process of its creation and I analyze the goals which I determined in the introduction.

10 BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

BERKOVEC, Jiří. *Jakub Jan Ryba*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1995. Musica. ISBN 80-85787-97-0.

BRODNÍČEK, JOSEF. *Jakub Jan Ryba – pedagog*. Městské kulturní středisko Rožmitál pod Třemšínem a OKS Plzeň- jih se sídlem v Přešticích 1990, jubilejní příležitostný tisk.

ČAPKA, František. *Dějepis 8: od r. 1648 do r. 1918 : učebnice pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2003. ISBN 80-7183-305-3.

FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II.: (nejen v českých a moravských zemích)*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2005. ISBN 80-7268-337-3.

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

HORA-HOŘEJŠ, PETR: *Toulky českou minulostí, Šestý díl*, Baronet & Via Facti, Praha 1997. ISBN 80-7217-039-6.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003. ISBN 80-7235-219-9.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Mistři klasické hudby: život a dílo velkých skladatelů*. Praha: WillMark CZ, 2002. ISSN 1212-6160.

NĚMEČEK, Jan. *Jakub Jan Ryba: život a dílo*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963.

NOVOTNÝ, M. *Děti státu. Školství v českých zemích mezi reformou a tradicí*. In Post

tenebras spero lucem: duchovní tvář českého a moravského osvícenství. Praha: Casablanca, 2008.

RYBA, J. J. *Česká mše vánoční*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1973.

RYBA, J. J. *Jakub Jan Ryba o svém hudebním životě*. Vyd. 1. Překlad Irena Janáčková. Praha: Edition Č. H., 1946.

RYBA, J. J. *Můj život a hudba*. 1. vyd. Rožmitál pod Třemšínem: Společnost Jakuba Jana Ryby, Národní knihovna České Republiky, Královská kanonie premonstrátů v Praze, 2005. ISBN 80-7050-476-5.

RYBA, J. J. *Školní deníky Jakuba Jana Ryby*. 1. vyd. Překlad Jan Němeček. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. Edice pedagogických pramenů.

SOMR, Miroslav. *Dějiny školy a pedagogiky*. V Českých Budějovicích: Pedagogická fakulta, 1979.

ŠTVERÁK, V. a MRZENA, J. Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. Díl 2. Praha: Univerzita Karlova, 1981.

VÁŇOVÁ, R. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

11 INTERNETOVÉ ZDROJE

Církev [online]. [cit.3.3.2016]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/co-jsou-tororaty/>

Český rozhlas [online]. [cit.22.2.2016]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/special/jakub-jan-ryba-ucitel-ktery-chtel-vzdelavat-srdce>

Český rozhlas [online]. [cit.8.3.2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nakladatelstvi/autori/_zprava/ryba-jakub-jan-1765-1815--1430484

Český rozhlas [online]. [cit.8.3.2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plzen/zpravodajstvi/_zprava/rybova-vanocni-mse-zaznela-poprve-v-rozmitalu-pod-tremsinem--1567728

Čeští kantoři a Jakub Jan Ryba [online]. [cit.16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wmus/studium/elearning/kantori/kantori.pdf>

Dějiny umění [online]. [cit.2.2.2016]. Dostupné z: <http://dejinyumeni.euweb.cz/KLASICISMUS.HTML>

Jakub Jan Ryba [online]. [cit.18.2.2016]. Dostupné z: <http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/Ryba.htm>

Klasicismus, preromantismus, osvícenství [online]. [cit.2.2.2016]. Dostupné z: <http://www.stredoskolskaliteratura.kvalitne.cz/index.php?clanek=klasicismus-preromantismus-osvicenstvi>

Medical tribune [online]. [cit.29.2.2016]. Dostupné z: <http://www.tribune.cz/clanek/37279-jakub-jan-ryba-ocima-lekare>

Middle [online]. [cit.16.3.2016]. Dostupné z: <http://middleczech.kr-stredocesky.cz/cs/jakub-jan-ryba/>

Patent o zrušení nevolnictví [online]. [cit.8.2.2016]. Dostupné z: http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=71022&s_lang=2&detail=1

Plzeňský deník [online]. [cit.11.2.2016] Dostupné z: http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/pred-250-se-narodil-jakub-jan-ryba-otec-ceskemse-vanocni-20151026.html

Rodon [online]. [cit.3.3.2016]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/hudba/Duchovni-hudba/Ryba-Jakub-Jan-28>

Sebrání básní a zpěvů [online]. [cit.16.3.2016]. Dostupné z: https://www.google.cz/?gfe_rd=cr&ei=3RTnVoXmJ66t8wforrqoBQ&gws_rd=ssl#q=Sebr%C3%A1n%C3%AD+%C3%A1sn%C3%AD+a+zp%C4%9Bv%C5%AF+Ryba

Slovník cizích slov [online]. [cit.13.2.2016]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/aforizmus-aforismus>

Společnost Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.16.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-uitel>

Společnost Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.18.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/romital-pod-teminem>

Společnost Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.22.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/rodokmen>

Společnost Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.28.2.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba>

Společnost Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.5.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/ryba-skladatel-a-jeho-dilo>

Společnost Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.8.2.2016]. Dostupné z:

<http://www.jakubjanryba.cz/index.php/jakubjanryba/rybovojmenoapodoba>

TOTEM [online]. [cit.13.2.2016]. Dostupné z: <http://www.totem.cz/enda.php?a=323112>

Z didaktických prací Jakuba Jana Ryby [online]. [cit.16.3.2016]. Dostupné z:

<https://www.google.cz/?>

[gfe_rd=cr&ei=x73YVsH1D8yk8wfeqpWQDQ&gws_rd=ssl#q=z+didaktickyh+praci+j+j+ryby](https://www.google.cz/?gfe_rd=cr&ei=x73YVsH1D8yk8wfeqpWQDQ&gws_rd=ssl#q=z+didaktickyh+praci+j+j+ryby)

Zprávy [online]. [cit.28.2.2016]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/co-predchazelo-sebevrazde-jakuba-jana-ryby-fjb-/zpr_archiv.aspx?c=A081216_164824_kavarna_bos

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dvoudílná sbírka Dar pilné mládeži

I. J. 328
I.

Šarx pitné mládeži

obslužicný

12 lehkých a příjemných píšny

w doprovázení.

FORNE-PIANA

od

Jakuba Jana Ryby.

Posudký spis. I. v smaxce.

Widán a k doštanj w Praze v W.A. Ryby w ješovské ulicy w domě čísl. 140.

Ranij Pjien.

Od W. Negedleho.
sotto voce

Libě a zlebaunka.

SPIEW

Gasné slunce bu - - dj

cresc:

PIANO =
FORTE.

The musical score consists of two systems. The first system includes a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line begins with the lyrics "Libě a zlebaunka." and "Gasné slunce bu - - dj". The piano part starts with a piano (p) dynamic and includes a crescendo (cresc:) marking. The second system continues the vocal line with lyrics "mra - ky sse - di - wé," and "z mi - lé - ho sna bu - - dj li - di bedli - wé". The piano accompaniment continues with a mezzo-forte (mf) dynamic marking.

W.A.R. 43

2
 Y mne probuzę
 K pracowitosti,
 Skutkem w kazę
 Cestu ku ctnosti.

3
 Gako ono switi,
 Zemi zahřiwá,
 Až y zvěř a kwiti,
 Y lid okřiwá.

4
 Tak mám pracowati
 W krásném vmění,
 Bych mohl rozšýwati
 Přes čas blážení;

5
 By giž autla mladost
 Otcy matince
 Přinášela radost
 W kazité hodině;

6
 By mé maudré rady
 Lidem prospěly,
 Mrawy žádné wady
 W sobě neměly;

7
 Bych se hleděl střicy
 Swodné nectnosti,
 Y se mohlo řicy:
 Příklad s mladostí

8
 Wyplniml swatau
 Wěrně powinnost,
 Zachowamli zlatau
 Wzdycky newinnost;

9
 Orlak smělé mohu
 Dávat: Milý gsem
 Laskáwému Bohu,
 A y lidem wssem.

W.A.R. 43

Czest

Hbité a wesele.

SPIEW

PIANO =
FORTE.

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is a vocal line in treble clef, and the lower staff is a piano accompaniment in bass clef. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The piano part begins with a forte (F) dynamic and features several triplet markings. The vocal line starts with a piano (p) dynamic and includes a 'cresc.' marking. The system concludes with a 'p' dynamic marking.

The second system of the musical score continues the vocal and piano parts. The vocal line begins with a mezzo-forte (mf) dynamic and includes the lyrics: "Podte ditky! Zbirat kwitky, podle do po - le!" followed by "bu - dem hrát, ke hře zwa - ti". The piano accompaniment starts with a forte (F) dynamic and includes a 'p' dynamic marking. Both parts feature 'cresc.' markings. The system ends with a 'cresc.' marking.

W.A.R. 43

2

Horem dolem,
 Ššířím polem
 Budem behati;
 W každé skále
 Nevstále
 Bylin hledati.

3

Pak se zvednem,
 Mjsto wzhlednem,
 Pole změjme;
 Poště řady
 Kolem sady
 Sobě wstěpíme.

4

Kdo sve pole
 W celém kole
 Neylip výpraví;
 Toho stále
 Gako krále
 Každý pozdraví.

5

Předewsesmi
 W nassi zemi
 Maudremu bud' czest;
 Rozum zřáwý,
 Rádce práwý
 Pochy hoden gest!

W. A. R. 43

Syn.

Mjrně a vážně.
dolce

SPIEW.

Kdy - bych hodně zláta měl - na sstro - kém stá - ku, Wsseccko bych to dá - ti

dolce

PIANO =
FÓRTE.

cres

za swau mi - lau mat - ku

chtěl

cres

dolce

W.A.R. 43

2 Kdyžbych velkým pánem byl, Za ně bych se s radostí
Měl svět ve své moci, Na smrt obětował,
Rad bych se y w hadry kryl, Abych milým wděczností
Bych gen přispěl otcy. Lásku odplacował.

3 Pro rodiče jako spat
Chtělbých w oheň giti,
Kdyby žádal dtwý kat
Gegich, krwe milt;
4 Gak gen rozum začal zrát, Protobych se srdečně
Cwíčzili mae w cłností, Za ně obětował,
Po wsecky bych čzasy rád Abych lásku konečně
Plnil powinností. Láskau odplacował.

5
6
7
8
9
Ti mne z mládti hleděti,
Gako oka swého,
Dnem y nocy seděti
V miláčzka mléého;
Aby w sesslé starosti
Denně zaplěsali,
Že sy dobře w mladosti
Syna wychowali.

Dítě wesele.

Od Joz: Rautenkranee.

Wesele a čžile.

SPIEW.

Hey - sa, gak se ra - du - gi! pln ěsem we - se - lo - - stt

Gak sy po - wy -

mf

PIANO =
FORTE.

Skaku - gi, neznám truchli - wo - stt.

F

F

W. A. R. 43

2
Dokud žižt newinně,
Kwětau mi gen růže.
Newinný ten gedině
Sstastny slauti muže.

3
Odroštage mladosti
Budu tedy bđiti,
Abych mohl w radosti
Wždycky ctnosti žiti.

4
S chuti budu plniti
Wssecky powinnosti,
Wise, co mohu čzitat
Bez wsi, mrzutosti.

5
Otec, matka, každý pak
Bude rád mě mlti.
Staneš se to : Ó gak
Nemám wesel býti.

6
Gestli nekdy trpět mám
Křiže wseligáke.
Heyša! co ga na to dbám?
Wždyt ge smesu také.

W.A.R. 43

Dobrý Karliček.

Lebaunce a libé.

ŚPIEW

PIANO-
FORTE.

mez: voce

Byl ge - den ho - ssi - čzek měl gnaéno Kar - lj - czek, byl tě - la au - tlé - ho a

W. A. R. 43

srd - ce do - - bré - ho.

mf

sf *p* *pp*

2 Rád do kostěla ssel,
 Chať k vězení vždy měl,
 Byl k práci ochotný,
 A radný čistotný.

3 Byl w lidný každému,
 Lži neřek žádnému,
 Byl tichá owěžečka,
 A dobrá dusičečka.

4 A protož bratrowé
 X spolužákové
 Geg rádi mowali,
 S nim rádi hrawáli.

5 Y dal Buh nebeský
 Žrúet gemu přeheský,
 Y mélat matičečka
 Wždy rádot z Karličečka. A ezest mu činili.

6 Y otec rádot měl,
 A k swátku gemu ssel
 Moc kaupit pěkného
 A wžiteczného.

7 Též také přátelé
 A wssickní sausedé
 Činost geho chwáliili,
 W. A. R. 43

8 Buh pak mu požehnal,
 A s sstěšjim maudrost dal.
 Chceš gemu rowný být?
 Hled' geho ctnosti mít!

Wefelý pacholjk .

Od W. Nagedlého.

Wesele a bnutě.

SPIEW.

Ne-wim co to bu-dé, že mi dnes ge we-selo! nic mne rmautit nechce,

mf

PIANO =
FORTE.

práce gde mi lehee, do niž se mi zachitě-lo do niž se mi zachitě-lo.

F

W.A.R. 43

2

Po práci sy chodě
 Požívám své mladosti;
 Každý strom a hnutí,
 Každý květ mne nutí
 Na zahrádě k radosti.

3

Žádu mezi lidi,
 Veselosti oplývám;
 V nich vyražení,
 V nich navčzení
 Rád a snadno nabývám.

4

Celý svět mne těší,
 Všesko k radování zve,
 Že gsem wčera seděl,
 Práce s chutí hleděl
 Splnil povinnosti své.

5

Žáká sladká radosti!
 Bých vždy moh' se radowat,
 Budu bez nucení
 Pro své potěšení
 Žáko wčera pracowat.

W. A. R. 43

I. V. 328
Z.

Staré pivo mladší
obslužný
12 lehkých a příjemných pív
w doprovázení
FORNE-PIANA
od
Jakuba Jana Rbby
Perustlý spis. 2. smaxek.
Widán a k dostání w Praze v W.A. Rybcw Jezowitské ulicy v domě čísl. 140

140. Rybcw, c.

Odkládání.

od J. Zablánského.

2

Mjrně.

SPIEW

Musical notation for the first system. It consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with the lyrics "Zeytra chcem se v - czit, po - lepsit a pra - cý mu - czit ři - ka - gi vždy.;" and includes dynamic markings **F**, **p**, and **cres**. The piano accompaniment includes dynamic markings **F** and **p**.

PIANO =
FORTE.

Musical notation for the second system. It consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line continues with the lyrics "le - nossi; czasu ge - sstě do - sti ma - me, zeytra wsse - cko po - dě lá me dne - ssok nám bud'" and includes a dynamic marking **mf**. The piano accompaniment includes a dynamic marking **mf**.

W. A. R. 44

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line begins with the lyrics "k roz - kossi, dne - ssek nám bud k roz - kossi." The piano accompaniment features a bass line with a forte (F) dynamic marking and a treble line with a piano (P) dynamic marking. The music is written in a key with one flat and a 2/4 time signature.

2
 Zeytra! ale zeytra bude
 Kromě te, co vám dnes zbuđe,
 Práce opet wsselká:
 Máť své zeytrék powianosti
 Gako dnessek na starosti,
 Sniمةž dost co czinit má.

3
 Zeytra! ale zeytra ráno,
 Co dnes bylo zanedbáno,
 K zeytrku odlož, se zas.
 Předrahy pak zatím mine,
 Než sy lenosti odpoczine,
 Bez czinů a zaslub czas.

W.A.R. 4.4

4
 Zeytra! zeytra ale lechce,
 Aěž se tomů werit nechce,
 Muže gíž gíž pozdě být.
 Dnes se wám gíž weczer lůže
 W truhle vmrleží stlát muže.
 Zeytra mužete gíž hnit.

5
 Zeytra! gá tak nebezpečné
 Nechcy hrát, Ach, odstúp wéczné
 Odemne ta slepota!
 O mně dobre psáno — gisté! —
 Má y na dnessním být liste
 W knize mého žiwota.

Słafstnij zacy.

Wesele ne mnoho czerstwe.

SPIEW

The first system of music consists of two staves. The upper staff is for the voice (SPIEW) and the lower staff is for the piano accompaniment (PIANO-FORTE). The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The piano part features a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes. The vocal line begins with a treble clef and a key signature of one sharp.

PIANO-
FORTE.

The second system of music continues the vocal and piano parts. The vocal line includes the lyrics: "Blaze nám! ach, cožby dal mnohý zato, kdyby znal, což my ny - ni". The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns. Dynamic markings include 'mf' (mezzo-forte) and 'p' (piano).

W.A.R. 44.

šťastný ža - cy zná - ti mu - žem leh - kau pra - cy.

2

Gaký poklad výborný
 Může začek pozorný
 We škole sy wydobyti
 Na cele swe žiwobyti!

3

Navezj se czjst a psát,
 Poczly délat, Boha znát,
 We swětě se mrawně chowat,
 Sstěsti lidske rozmnožowat.

4

Kdožby tedy jiné chtěl,
 Kdyby také wuli měl,
 Mjsto školy doma sešít,
 Aneb marných taulek hledět?

5

Kdožby neměl s radostí
 Vczit se, a s pilností
 Wsemožnam se přicziniti,
 Poklad ten sy wydobyti!

W. A. R.: 44

Magová píseň.

od W. Negrellého.

6

Mjrně a milostně.

SPIEW.

PIANO-
FORTE.

soft) voce

Nový máj se směje, radost w twory leže, otwíraje pokla-dy,

stromy listim seali,

W.A.R. 44

lu - ka kwiljm zla - ti ru - ži) - ež) za - hra - dy.

mf

2
 Gasné switi nebe,
 Proczbých sauzil sebe
 Při spolecném blažení;
 Dokud nám wék přeže,
 Kwiti) w cesty sege,
 Wypudne z hlaw trápeni);

3
 Al' se bohác sauzi),
 Po dukátech tauži),
 Al' sy hledá poklady;
 Honoste se páni
 W slawy pož)wan);
 Stawte hrdé ohrady!

4
 Zlato, dustognosti
 Kog) žasto dosti
 Strachy srdce newinne.
 Wyhlássená kráza
 Zagdauc dřiw než řasa
 Moři zemské bohyně.

5
 Wsseho swéta sláwa
 Hyne gako tráwa,
 Pekné czasy hlti) mraz.
 Dnes wse w prošted kwiti)
 Milau rozkos cyti) -
 Zeytra, kie kdo bude z nás!

W. A. R. 44

8 Přemožená žádost pomsty.

od J. Zabrānského.

Nemnoho ezerstwě.

SPIEW

PIANO =
FORTE.

The first system of music consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The piano accompaniment starts with a bass clef and a 2/4 time signature. The music is written in a style typical of 19th-century sheet music, with various note values and rests.

The second system of music continues the vocal line and piano accompaniment. It includes the lyrics: "Finč. Frycek ma - lý tr - hal kwit! chlége z ně - ho". The vocal line is on a single staff, and the piano accompaniment is on two staves. The system concludes with the word "Fine" written below the piano part.

W.A.R. 44

wi - nek wj - li, w tom geg pichla weze - llez - ka do pra - we - bo ma - llez - ka.

crus

Dal Segno

2

On tu polekaw se skoezi,
 Slzy wotirage s ozi,
 W patach za ni harcuse,
 Wsseecko zle gi slibuge.

4

K tomu sstesti na otcowa
 Gessie sobe wzpomel slowa:
 „ Nehesky bys Frycek byl,
 Kdybys za zle zlym se mstil... ”

3

„ Poczakey wczelko! nemas wice
 Z kwetlin, zbiral sladke pice;
 Dosti mam twe krutosika
 Vmtes bez wssi litosti... ”

5

Hned se tedy pozastawil,
 Wczelce pardon dal a prawil:
 „ Lip gest heakym Fryckem byl,
 Nezit wczelce ziwot wzyl. ”

W. A. R. 44

Předliczka.

od W. Negelého,

Wesele ne mnoho czerstwé.

SPIEW.

The first system of music features a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The piano accompaniment starts with a bass clef and a key signature of one flat. The music is in 2/4 time. The vocal line has a dynamic marking 'p' (piano) and a 'cres' (crescendo) marking. The piano accompaniment also has a 'p' marking.

PIANO =
FORTE.

The second system of music continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line has a dynamic marking 'p' and a 'cres' marking. The piano accompaniment has a 'p' marking. The lyrics are written below the vocal line.

Hojně přeďte prá-ce hleďte mi-le sestřizky.

W.A.R. 44

každý řek - ne, tot' gsau pek - ne, pilné diwezicz - ky!

- 2 Gestli sedi, Práce hledí, Práci sobě, W každé době, Zyská srdězka.
- 3 Gak ge mjlo, Gdell dilo, Sobe poskozit; Zpiwat Česky K práci hesky Zás se přitoczit.
- 4 Czas nám míne, Gako plyne, Tichá wodiczka; Gak gen swíta Pracowíta, Seli diweziczka;
- 5 Honem přede, Nitky wede, Gakby krágel mel. Kolo huezí, Djwka zwuczí, Gakby obě swed.
- 6 Tu se djwá, Radost míwa, Dobrá matinka; Tys má zláta, Baubelátá, Prawí, diwezinka.

W.A.R. 44

Klawir.

od J.J. Ryby.

Zdlauba a czitedlné.

sotto voce con espressione.

SPIEW.

Blá - z mi, muž klawir - ku,

cresc.

p

PIANO =
FORTE.

při lobě zle se - - dět, we - černí zvlássl' hodin - ku - s tebau wne - - - be

cresc.

M. A. R. 44

le - tét.

mf

tr

cresc.

p

pp

2

Z medosládkých strunek tvých
Žije srdce čisté
V těch přemilostivých
V hognosti wsi gisté.

3

Táhnes' tagnaú mocý swau
K cýtum libým — swatým —
Wrhnu, gát gsa sládj twau,
Swétém zlatem gatým.

4

Lehee klepa srdéczko
We twé spolecznosti;
S lebau blahé misteczko,
Trebať w samotnosti.

5

O, by mogli činowé
Wždy tak czisti byli!
Gako twogi tonowé,
Wesudy radosti sýli.

W.A.R. 44